Utgitt av Norad
nov
2006

AUTOMAT-INNTEKTER:

– Umoralsk krav, mener Plan

En statlig kompensasjon til organisasjonene blir trolig resultatet når privatdrevne spilleautomater forbys neste år. – Bistandsorganisasjoner som har bidratt til å gjøre folk spilleavhengige, bør ikke få kompensasjon for inntektstap, mener Plan Norges generalsekretær Sandro Parmeggiani (bildet).

Side 5

KRONIKK:

Morten Rostrup refser nødhjelps-kolleger

Side 20

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 9 · 2006

Unik levekårs-rapport fra Kina
Side 8-9

Dommen over Freds-korpset
Side 9

UNDP: Nei til privat vann-forsyning
Side 7

Egeland møtte Ugandas mest forhatte
Side 17

Vil ha mye hurtigere hjelp til Sør-Sudan
Side 10-11

Økonomen **Muhammad Yunus** har en helt særegen status i Bangladesh. FOTO: G.M.B. AKASH

Mirakel-mannen

Muhammad Yunus har gitt startkapital til 6,6 millioner bangladeshere

■ Bistandsaktuelt ga den bangladeshiske reporteren Mahfuz Sadique og fotografen G.M.B. Akash i oppdrag å lage historien om Grameen Bank sett fra Bangladesh. De to har snakket med bankfolk, eksperter og kvinner på grasrota. De fleste er enige om én ting: Muhammad Yunus og Grameen Bank har forandret Bangladesh.

Les deres rapport på side 14-16 – TEMA: GRAMEEN BANK.

Drivhusgasser truer framgang i fattige land

■ Britiske toppøkonomer advarer i en ny rapport mot et dramatisk økonomisk tilbakeslag som følge av globale klimaendringer. Og det er utviklingslandene som rammes hardest.

■ – Verden kan bli kastet ut i en økonomisk krise som er dyrere enn verdenskrigene og depresjonen på 1930-tallet, advarer økonomen Nicholas Stern.

ØKONOMI side 12-13

B-PostAbonnement
RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Prøv Bistandsaktuelt på nett: www.bistandsaktuelt.no

DET SIVILE SAMFUNN

Etnosentrisme og bistand

AV ARNE OLAV ØYHUS

PROFESSORENE Jørn Rattsø og Per Selles kommer i et debattinnlegg i Dagbladet søndag 27. august 2006 med noen bastante påstander omkring forhold som det råder mye usikkerhet om. Det er spesielt én uttalelse fra forfatterne som vekker min oppmerksomhet og undring: «Fattige land har svakt organisasjons- og sivilsamfunn, naturlig nok, de mangler mye av de ressurser som skal til».

La oss først ta dette med ressurser: Hva mener de med mangel på ressurser? Er det mennesker det er mangel på? Er det naturressurser, kunnskaper, eller verdier, eller sosiale nettverk det er en mangel på? Eller kan det være mangel på penger som forfatterne tenker på? Hvis det er slik, er det da en nødvendig og proporsjonal sammenheng mellom pengemengde og styrken på det sivile samfunn? Hva bygger Jørn Rattsø og Per Selles sine uttalelser på? Hva er det bistandsfaglige grunnlaget for deres meget skråsikre påstander?

Etter jordskjelvkatastrofen i Nord-Pakistan i september 2006 var FN og de store organisasjonene sikre på at 80.000 kom til å dø. At dødstallene endte på et miminumsnivå, skyldtes innsatsen til det sivile samfunn, skriver Øyhus. FOTO: SCANPIX/AFP, SAJJAD QAYYUM

debatt

DET DISSE FORFATTERNE står for, står i grell motsetning til mine og andres erfaringer. Gjennom de 25 årene jeg har jobbet både med praktisk bistandsarbeid og utviklingsforskning, er det slående hvor svake statene er, og hvor sterke de sivile samfunnene er. Dette er ikke kun en privat oppfatning. Jeg kan minne om «klassikeren» innenfor dette feltet, Joel S. Migdals bok: «Strong Societies and Weak States», eller Gøran Hydens teorier om «the soft state and the economy of affection».

JEG HAR I DEN SENERE TID drevet med forskning på Sri Lanka angående ettervirkningene av tsunamien. Foreløpige resultater viser klart at det eneste som fungerte i den umiddelbare etterkant av bølgen var strukturene i lokalsamfunnene. Det var lokalsamfunnene som var den eneste redningen for de fleste i mange dager etter at bølgen hadde trukket seg tilbake. I denne forbindelse har jeg lyst til å referere kort fra den meget anerkjente rapporten fra Tsunami Evaluation Coalition (TEC), 2006: «Joint evaluation of the international response to the Indian Ocean Tsunami». «Vacillating and restrictive *national leadership* constrained international response activities... Many constraints are rooted within *international agencies* themselves...This limited the effectiveness of international assessments and of recovery activities, as did an evident shortage of relevant expertise... *Disaster response was mostly conducted by the affected people themselves*... Practically all immediate life-savings actions and initial emergency support in the first few days... was provided by local people...».

Mens staten og det internasjonale samfunnet sviktet, gjorde det sivile samfunnet jobben. Ikke uvanlig: Etter jordskjelvkatastrofen i Kashmir var FN og de store organisasjonene sikre på at 80.000 kom til å dø hvis det internasjonale samfunnet ikke trådte til. Det internasjonale samfunn trådte ikke til, likevel var antall døde på et minimumsnivå. Hvorfor? Fordi det sivile samfunn igjen trådte til og gjorde jobben. I alle samfunn, og ikke minst i de fattigste, er det alltid det sivile samfunn som må trå til.

NETTOPP DERFOR er forfatternes påstander om de svake sivile samfunn i fattige land så malplasserte, og potensielt farlige. Men hvordan kan de to professorene Rattsø og Selle ta så grunnleggende feil når det gjelder forståelsen av det sivile samfunn? Kanskje fordi de nettopp fremhever norske erfaringer som et relevant underlag for diskusjonen om bistand. Er det noe som har ridd den internasjonale bistanden som en mare i dens 50-årige historie, er det nettopp oppfatningen at man mer eller mindre direkte kan overføre erfaringer, teorier og modeller fra Vesten til Resten. Både under og etter kolonitiden har de fattige landene blitt brukt som laboratorium for modeller, teorier og planer utarbeidet i Vesten. Disse verktøyene er blitt anvendt på fattige land uten å ta tilstrekkelig hensyn til lokale samfunnsmessige og naturgitte forhold. Planleggere, politikere og eksperter har kun i begrenset utstrekning spurt seg selv om de sosiale, økonomiske, økologiske og historiske forholdene som hersker, for eksempel i Afrika og Asia, er av en slik karakter at de vestlige idéene og begrepene i det hele tatt er brukbare. Derfor har i vesentlig grad bistanden vært basert på kopierte vestlige modeller.

Hva bygger Jørn Rattsø og Per Selles sine uttalelser på? Hva er det bistandsfaglige grunnlaget for deres meget skråsikre påstander?

Innenfor den internasjonale bistanden har økonomivitenskapen stått i en helt spesiell stilling fordi økonomi har vært det fagfeltet som mer enn noe annet har dominert diskusjonen om utviklingen de fattige regionene på den sørlige halvkule. Økonomene var den «ekspertgruppen» som mer enn noen annen dikterte premissene for diskusjonene om de fattige lands utvikling. I sine analyser, i sine planer og modeller baserte de seg på standardmetoder fra vestlig nasjonaløkonomi, utarbeidet på bakgrunn av erfaringer fra en vestlig virkelighet. Når denne vestlige økonomiske vitenskapen skulle anvendes på for eksempel afrikanske forhold, ble det for eksempel ikke tatt i betraktning at erfaringsgrunnlaget for metodene og modellene baserte seg på en tusenårig tekno-økonomisk utviklingsprosess som hadde foregått under helt spesielle bioklimatiske og sosiopolitiske forhold i Europa.

DET TYPISKE med de sivile samfunnene i fattige land, for eksempel i Afrika, er at de nettopp ikke er sammenlignbare med de sivile samfunn, slik vi for eksempel finner dem i Norge. Det som er typisk for organisasjonene som utgjør det norske sivile samfunn er at de organisasjonene har relativt klare målsetninger, et definert, som oftest individuelt medlemskap basert på frivillighet. De typiske afrikanske lokale organisasjonene er «multipurpose», og de er preget av strukturer som bygger på lokale bostedsmessige og slektskapsmessige nettverk, og med en anerkjent ledelsesstruktur. Fordi medlemmene er så avhengige av slike organisasjoner for å overleve (her finnes ingen trygdesystemer eller andre offentlige institusjoner som kan trå til), er verken individualitet eller frivillighet viktige temaer.

I en utviklingsmessig sammenheng er det derfor svært viktig å se på de tradisjonelle sivile samfunnene i de fattige land som en del av løsningen, ikke som en del av problemet.

Les Jørn Rattsø og Per Selles Dagbladinnlegg på www.bistandsaktuelt.no/forum

Arne Olav Øyhus er professor i utviklingsstudier ved Høgskolen i Agder.

Følg bistandsdebatten på nett!

På våre debattsider www.bistandsaktuelt.no/forum

Norfund trenger forpliktende retningslinjer
AV MORTEN ERIKSEN, FORUM FOR UTVIKLING OG MILJØ

Kampen mot korrupsjon i afrikansk næringsliv
AV GRO SKAAREN-FYSTRO, TRANSPARENCY INTERNATIONAL NORGE

Noen må sette sprøytene
AV TRYGVE G. NORDBY, NORGES RØDE KORS

Investeringer framfor gaver
AV AAGE J. ALERTSEN

Se også omtale av flere debattinnlegg om yrkesetikk og sex side 17.

bistands aktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 9/06 – 9. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør: Halvard Lesteberg
Redaktør: Gunnar Zachrisen gz@norad.no
Journalister: Synnøve Aspelund syas@norad.no, Liv R. Bjergene lrb@norad.no, Tor Aksel Bolle toab@norad.no, Tone Bratteli tbr@norad.no, Ellen Hofsvang ellenhofsvang@online.no, Mia Gill Kristiansen migk@norad.no
Redaksjonsråd: Axel Borchgrevinck, Morten Bøås, Tore Linné Eriksen, Line Hegna, Bibiana Dahle Piene
Internett: www.bistandsaktuelt.no
Postadresse: Boks 8034 Dep., 0030 Oslo
Kontoradresse: Ruseløkkv. 26 (6. etg.)
Telefon sentralbord: 22 24 20 30
Telefon redaksjon: 22 24 20 40 – 22 24 05 72
E-post redaksjon: gz@norad.no
Telefon annonser: 22 24 05 72 – 22 24 20 40
E-post annonser: lrb@norad.no
Design / produksjon: Odyssé reklamebyrå/ Akela grafisk design, Fred Isaksen, Larvik #6886
Trykk: Nr1 Trykk as
Abonnement: Bistandsaktuelt, Norad, Boks 8034 Dep., 0030 Oslo. Telefon: 22 24 20 59. E-post: adr-ba@norad.no
Abonnement kan også tegnes via internett: www.bistandsaktuelt.no
Abonnementet er gratis.
Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver: Norad

ISSN 1501-0201
Redaksjonen avsluttet: Tirsdag 14. november 2006
Opplag – denne utgaven: 16 600 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Bare noen få av forbrytelsene som begås, bør straffes med døden»

Kinas høyesterettsjustitiarius Xiao Yang til NRK nyheter 12. november

LEDER

Bistand og landvalg

Det kan fastslås at flere av Norges hovedsamarbeidsland nå har kommet inn i en utviklingsfase preget av økonomisk vekst, riktignok fra et svært lavt nivå. Dessuten er det en positiv utvikling for flere sentrale levekårsindikatorer.

Begge forhold gjelder for eksempel land som Tanzania, Mosambik og delvis også Zambia, land som over tiår har mottatt mye norsk bistand. Dermed ikke sagt at kampen mot fattigdommen er vunnet, det å fortsette den positive utviklingen kan være krevende nok og tilbakeslag kan komme. Isolert sett vil det også i disse landene kunne argumenteres for behov for fortsatt bistand knyttet til for eksempel utdanning, helse, hiv/aids, foreldreløse barn, etc.

Det kan imidlertid være grunn til å stille spørsmål om ikke den positive utviklingen bør få mer synlige konsekvenser for hvor mye og hva slags bistand vi skal bidra med til disse landene i tiden fremover. Er det slik at stat –til-stat-bistanden til disse landene i all hovedsak bør dreie seg om generell budsjettstøtte og tiltak knyttet til godt styresett og demokratiske rettigheter? Er det slik at mer av bistanden og ambassadepersonell bør flyttes over på land hvor vekstprosessene ikke eller i liten grad har kommet i gang? Er det ikke bedre å bistå de landene som av ulike årsaker er «sinker» og ligger etter i utviklingen, enn de som med våre og andres bidrag koblet med eget eier- og lederskap, nå er i ferd med å bevege seg i riktig retning? Gruppen av land som henger etter er fortsatt stor.

Det er et legitimt krav at det skal kunne rapporteres om resultater av bistanden, underforstått om positive resultater. Hvis dette gjøres til et kortsiktig mål i seg selv, er vi sikret best måloppnåelse ved å støtte land hvor de positive utviklingsbanene har kommet i gang. Her vil vi lettere kunne rapportere om økonomisk vekst, færre fattige, redusert barnedødelighet, økt skolegang, etc. enn i land hvor positive utviklingsbaner fortsatt er mangelvare. Det å flytte mer av bistanden over på mer «vanskelige» land vil, i hvert fall på kort sikt, innebære større vansker med å rapportere om målbare gode resultater. Men hvis dette dilemmaet gjøres forstått og akseptert av politikere og andre, bør det ligge til rette for en ikke bare temamessig forskyvning av bistanden slik det er lagt opp til i neste års statsbudsjett, men også en landmessig forskyvning.

Halvard Lesteberg

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.
På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.
Debattinnlegg honoreres ikke.

Den bangladeshiske økonomen **Muhammad Yunus** kommer til Oslo 10. desember for å motta Nobels fredspris. FOTO: G.M.B. AKASH

Startet med 170 kroner

portrett

HVEM: **Muhammad Yunus**

HVA: Grunnlegger av Grameen Bank

HVORFOR: Årets vinner av Nobels fredspris

Da hungersnød rammet Bangladesh i 1974, lånte Muhammad Yunus ut et beløp tilsvarende 170 kroner til kvinner som lagde bambusstoler. Siden den gang har banken hans lånt ut 29 milliarder kroner til mer enn seks millioner låntakere.

• MAHFUZ SADIQUE OG LIV R. BJERGENE

Økonomiprofessoren fikk ideen til Grameen Bank da han vendte tilbake til Bangladesh i 1972 etter å ha undervist flere år i USA. Da hadde landet i mellomtiden fått sin uavhengighet fra Pakistan.

– Jeg kom med en professors arroganse og trodde at vi kunne løse landets problemer. Da jeg kom, ble jeg konfrontert med en landsomfattende hungersnød. Jeg kunne ikke gjøre noe. Så fant jeg ut at i stedet for å bekymre meg for hvordan jeg kunne hjelpe hele verden, eller hele Bangladesh, så kunne jeg finne ut hvordan jeg kunne hjelpe ett menneske til å få et bedre liv, forteller Yunus til magasinet «Yes».

Han begynte å gå fra hus til hus, snakket med folk og fikk vite at det mange manglet for å kunne øke sine inntekter var å få låne et lite beløp som startkapital.

Skeptisk bankvesen. – Jeg begynte med å låne ut 170 kroner fra min egen lomme. Så forsøkte jeg å få banken til å låne ut slike småbeløp. Bankledelsen sa: «Nei, nei. Du kan ikke låne ut penger til fattigfolk. De vil ikke betale tilbake». Jeg svarte: «Det vil jeg finne ut av. Jeg tror de vil betale tilbake».

To år senere var Grameen Bank etablert. I dag har grassrotbanken 14.000 ansatte i 114 land.

I tillegg til Grameen Bank har Yunus stått bak en rekke nyskapende utviklingsinitiativ: *Gram Sarker* («landsbyregjering»), *Grameen Phone* («landsbygdtelefon»), *Polli Phone* («landsbytelefon»); *Grameen Check* («landsbygdsjekk»).

Henrykt prisvinner. 10. desember kommer han til Oslo for å ta imot årets Nobels fredspris.

– Jeg er henrykt. Jeg kan nesten ikke tro det er sant. Jeg er veldig takknemlig, sa Yunus til pressen da årets vinner ble kunngjort.

– Dette er en fantastisk nyhet, ikke bare for meg, men for millioner av mennesker rundt om i verden som har mottatt mikrokreditt. De kommer til å bli så lykkelige over å høre dette, sa han.

Én av 14 søsken. Muhammad Yunus ble født 28. juni 1940 i en landsby i det sørøstlige Chittagong-distriktet i Bangladesh.

Han var den tredje i rekken av de 14 barna til Hazi Dula Mia Shoudagar og Sufia Khatun. I 1947 flyttet familien til Chittagong by der faren drev en gullsmedbedrift.

I 1957 startet Yunus på økonomiutdannelsen ved Dhaka University. Et Fulbright-stipend gjorde at han avsluttet økonomistudiene ved å ta doktorgrad i økonomi ved Vanderbilt University i USA i 1969. Han ble i USA fram til 1972 og jobbet blant annet som assisterende professor ved Middle Tennessee State University.

> **Jeg skjønner ikke hvorfor noen skal behøve å være fattige på denne planeten.**

I 1971, mens han fortsatt var i USA, spilte Yunus en viktig rolle med å samle støtte for Bangladesh-saken ved utbruddet av frigjøringskrigen. I 1972 flyttet han tilbake til Bangladesh som professor og leder for økonomistudiet ved Chittagong University.

– Jeg skjønner ikke hvorfor noen skal behøve å være fattige på denne planeten. Det er fullt mulig å gjøre alle lykkelige – ikke ved å bare gi bort ting, men ved å gjøre hver enkelt i stand til å ta vare på seg selv og sine. Folk klarer virkelig å skape sin egen arbeidsplass, tjene penger og å ta vare på seg selv, sier Yunus. Professoren er gift med Afroji Yunus som er fysikkprofessor ved Jahangirnagar University. Han har to døtre fra to ekteskap.

Se også TEMA: GRAMEEN BANK side 14-16

Optimistisk FN-panel

Men flere «tunge» medlemsland er skeptiske til reformforslaget

– Vi har aldri møtt så bred støtte, sa statsminister Jens Stoltenberg etter ha lagt fram FNs høynivåpanels reformforslag for generalforsamlingen 9. november. Rapporten roses av FN-sekretariatet og flere frivillige organisasjoner. Men flere mektige FN-land, som Russland, må overbevises.

Det var bare brede smil å spore da Pakistans statsminister **Shaukat Aziz**, FNs generalsekretær **Kofi Annan** og statsminister **Jens Stoltenberg** møttes 9. november for å diskutere innholdet i rapporten til FNs høynivåpanel. FOTO: SCANPIX/EPA, JUSTIN LANE

FN-REFORM

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Rapporten har fått navnet «Delivering as One». Russland var det landet som tydeligst markerte skepsis da rapporten ble lagt fram, ved å omtale forslagene som «radikale» og «omfattende». Russland sa også at de ville komme tilbake med spørsmål omkring rapporten.

Land som Egypt, Sør-Afrika (som er leder for G-77-landene), India, Kina og Brasil er andre tunge aktører som har uttrykt skepsis til et mer strømlinjeformet, sentralisert FN. Noen av de mest radikale og kontroversielle forslagene vil derfor kunne få motbør under neste års generalforsamling – trolig vår eller høst 2007.

Nytt styre. Forslaget om å opprette et eget FN-styre for bærekraftig utvikling – «Sustainable Development Board» – er trolig det mest kontroversielle i høynivåpanelets rapport. Et slikt styre skal sikre tettere styring av FNs utviklingsarbeid på landnivå, samordning og resultatoppnåelse. Det er foreslått ledet av FNs utviklingsprogram (UNDP) i New York. Styret skal rapportere til FNs økonomiske og sosiale kommisjon (ECOSOC).

Hvilke land som eventuelt skal sitte i et slikt nyopprettet styre for bærekraftig utvikling og hvordan ansvarsområdene skal fordeles i forhold til ECOSOC, er spørsmål som det trolig vil bli dragkamp om i FNs generalforsamling.

Sør-Afrikas FN-ambassadør og leder for gruppen «G-77-landene og Kina», Dumisani Kumalo, har tidligere uttalt at en styrking av ECOSOC vil være viktig. Når det nå i stedet foreslås å opprette et nytt « Sustainable Development Board», gjenstår det å se om dette forslaget får gjennomslag.

Ett FN innen 2012. Andre reformforslag ble imidlertid tatt imot med åpne armer fra flere mottakerland. Panelet har anbefalt å etablere ett FN på landnivå med én leder, ett program, ett budsjett og – der det er praktisk mulig – ett kontor. Planen er å starte opp med fem pilotland allerede i 2007, utvide til 20 land innen 2009, 40 land innen 2010 – for så å omfatte alle FN-programmer innen 2012.

FNs generalsekretær Kofi Annan kunngjorde i forbindelse med reformpanelets presentasjon at Vietnam vil være ett av pilotlandene. I tillegg har Etiopia, Pakistan, Mosambik, Tanzania og Malawi signalisert interesse.

Stoltenberg vektla under framleggelsen hvordan en modell med ett FN på landnivå kunne bety store økonomiske innsparinger.

– Vi tror at potensialet for å kutte kostnader vil være på omkring 20 prosent, sa statsministeren

Kvinner og miljø. Bistandsaktuelt har tidligere omtalt hvordan panelet foreslår økt fokus på kvinne- og likestillingsspørsmål ved å samle tre eksisterende FN-enheter for kvinnespørsmål i én enhet – med påstått større slagkraft. Denne enheten skal ha både en rådgivende og implementerende rolle. Den nyopprettede organisasjonen skal ledes av en undergeneralsekretær for likestilling.

– Dette forslaget er begynnelsen på en sterkere arkitektur som kan hjelpe medlemslandene og FN med å oppnå resultater for kvinner på landnivå, sier June Zeitling, direktør for Women's Environment and Development Organization.

Planen er å starte opp med fem pilotland allerede i 2007 – for så å omfatte alle FN-programmer innen 2012.

Også miljø trekkes fram som et viktig satsingsområde i rapporten. Panelet foreslår at UNEP (FNs miljøprogram) oppgraderes som FNs kraftsentrum for miljø og gis en styrket rolle. Det foreslås tettere samarbeid FN-organisasjonene imellom, samt at finansieringen via den globale miljøenheten, The Global Environment Facility (GEF), styrkes.

Humanitær samordning. På det humanitære feltet foreslår panelet tettere samarbeid enn i dag mellom FN, regjeringer og ikke-statlige organisasjoner. Rapporten vektlegger viktigheten av finansiering. Det nye nødhjelpsfondet CERF (Central Emergency Response Fund) har så langt fått bevilget om lag 262 millioner dollar – langt fra målsetningen på 500 millioner dollar.

Panelet foreslår å doble nødhjelpsfondet til én milliard dollar, for å sikre raskere og mer effektiv hjelp når kriser oppstår.

Øker budsjettstøtten etter megaevaluering

• ELLEN HOFSVANG

En stor internasjonal evaluering av budsjettstøtte gir grønt lys for denne bistandsformen. Samtidig advarer den mot overivrige giverland som undervurderer politisk risiko.

Norge vil øke budsjettstøtten i forbindelse med den økte satsingen på godt styresett i bistandsbudsjettet for 2007. Dette et en oppfølging av den omfattende internasjonale evalueringen av budsjettstøtte til sju land som ble lagt fram tidligere i år. Problemet nå er å finne nye land som tilfredstiller nødvendige krav om etterrettelig finansforvaltning.

– Det er i første omgang snakk om å øke støtten til noen av de landene som allerede mottar budsjettstøtte, sier seniorrådgiver Ingrid Ofstad i Utenriksdepartementet. I Afrika er Tanzania og Mosambik de norske hovedsamarbeidslandene som klarest peker seg ut som kandidater for økt støtte.

Politisk risiko. En sentral konklusjon i evalueringen er at det har vært gjort for dårlige vurderinger av politisk risiko i forbindelse med budsjettstøtte. I Uganda kuttet Norge og flere andre givere etter hvert ned på budsjettstøtten på grunn av den politiske situasjonen.

Dette er jo virkelig den mest solidariske formen for bistand man kan gi.

Ingrid Ofstad, seniorrådgiver i Utenriksdepartementet.

– Vi diskuterer nå med andre giverland om hva vi kan gjøre felles for å bedre ta høyde for politisk risiko når budsjettstøtte vurderes. En mulighet kan være å øremerke midlene til sektorer eller spesifikke deler av budsjettene, sier Ofstad.

Norge vil ikke la budsjettstøtten utgjøre mer enn halvparten av bistanden til noe samarbeidsland. Dette blant annet fordi man ønsker å fortsette samarbeidet på sektorer der man anser at Norge har spesiell kompetanse, som energisektoren, ifølge Ofstad.

Resultatproblemet. Evalueringsenheten i Norad har vurdert flergiverevalueringen, og anbefaler blant annet økt vekt på å dokumentere resultater. Man ønsker bedre dokumentasjon av at budsjettstøtten bidrar til positiv utvikling, både på det sosiale og økonomiske området.

Evalueringsrapporten på sin side advarer mot å knytte budsjettstøtten til resultatindikatorer som økt økonomisk vekst eller redusert fattigdom, fordi det er veldig mange andre faktorer enn bistanden som påvirker disse.

Ifølge evalueringsrapporten er det viktig at budsjettstøtten forankres i ulike grupper i mottakerlandene, ikke minst i parlamentene, men også i sivilsamfunnet. Generalsekretær Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp uttalte at dette er en stor mulighet for å gi frivillige organisasjoner i mottakerlandene påvirkningsmuligheter, da evalueringsrapporten ble diskutert i Norad nylig.

– Jeg synes det var veldig positivt å merke seg denne holdningen til budsjettstøtte fra en frivillig organisasjon. Dette er jo virkelig den mest solidariske formen for bistand man kan gi, sier Ingrid Ofstad.

Hun har sett med undring på hvordan budsjettstøtte har møtt betydelig skepsis blant frivillige organisasjoner, menes gjeldslette – som har mange likhetstrekk – ses som svært positivt.

Ordforklaring:

Budsjettstøtte – stat-til-stat-bistand som mottakerlandet står fritt til å disponere, «statskassebistand».

Strid om automatpenger

Organisasjonene har tjent nok, bør ikke kompenseres, mener Plan-sjef

Bistandsorganisasjoner som i årevis har tjent millioner av kroner på spilleautomater, vil trolig få en kompensasjon fra staten når de mister automatinntektene neste sommer. Det er umoralsk og helt uforståelig, mener generalsekretær i Plan, Sandro Parmeggiani.

Flere bistandsorganisasjoner har hatt gode inntekter fra spilleautomater. Baksiden av medaljen er at om lag 70.000 nordmenn er spilleavhengige. FOTO: BERIT KEILEN/SCANPIX

AUTOMATINNTEKTER

• TOR AKSEL BOLLE

– Det er helt meningsløst at bistandsorganisasjoner som i årevis har tjent store summer på spilleautomater, en virksomhet de lenge har visst er skadelig, attpåtil skal få økonomisk kompensasjon når automatene fjernes, sier Sandro Parmeggiani.

Generalsekretæren i Plan Norge synes det er veldig vanskelig å se logikken i vedtaket som Stortinget fattet i 2003, et vedtak som fastslår at Norsk Tipping skal få enerett til driften av spilleautomater. Det er ikke selve automatmonopolet Parmeggiani finner problematisk, men at Stortinget lovet organisasjoner med automatinntekter en samlet kompensasjon på 933 millioner kroner det første året etter at monopolet opprettes, og 18 prosent av Norsk Tippings overskudd i de neste to årene. De organisasjonene som av prinsipielle eller andre grunnet har valgt å ikke tjene penger på folks spilleiver, som for eksempel Plan eller Kirkens Nødhjelp, får ingenting.

– Jeg er usikker på om politikerne skjønte hva de gjorde da dette ble vedtatt, sier Parmeggiani.

Han fastslår samtidig at organisasjonene med automatinntekter, må ha gjort en veldig god lobbyinnsats før vedtaket.

Pågående rettssak. Stortingsvedtaket om at det skal opprettes et automatmonopol i regi av Norsk Tipping, skulle egentlig vært iverksatt fra og med 2005. Men automatbransjen har klaget vedtaket inn for Eftadomstolen fordi man mener det er i strid med EØS-reglene. Derfor er innføringen av et norsk automatmonopol blitt foreløpig utsatt.

Skulle Efta-domstolen beslutte at Stortingets vedtak er i strid med EØS-reglene, har kulturminister Trond Giske signalisert et at det trolig vil bli et totalforbud mot spilleautomater fra sommeren neste år. Får Norge medhold i den pågående rettsaken, har Giske gjort det klart at det uansett vil bli full automatstopp fra 1. juli neste år og at Norsk Tippings monopol trolig blir innført tidligst fra starten av 2008. Blir dette monopolet innført, vil kompensasjonsvedtaket fra 2003 gjelde. Blir det totalforbud, må Stortinget behandle saken på nytt. Men trolig vil «automatorganisasjonene» uansett ligge godt an til å få økonomisk kompensasjon.

Store penger. Det er ingen tvil om at norske organisasjoner med automatinntekter har tjent store penger på utsettelsen av automatmonopolet. I 2005 ble om lag to milliarder automatkroner fordelt på forskjellige ideelle formål, av dette gikk over 600 millioner kroner til norske bistandsorganisasjoner. Klart flest kroner trillet inn på Røde Kors' allerede velfylte konto. Organisasjonen hadde automatinntekter på om lag 549 millioner kroner. Men også Redd Barna, Norsk Folkehjelp og Flyktninghjelpen har skodd seg på nordmenns spilleiver. De tre organisasjonene hadde inntekter på henholdsvis 24 millioner kroner, 29 millioner kroner og 16 millioner kroner i fjor.

Parmeggiani sier han har en viss sympati med de små organisasjonene som kanskje kun har en eller to automater og er helt avhengig av den inntekten. Men han har svært liten forståelse for de store organisasjonene når de hevder at det er nødvendig med kompensasjon for å fortsette det viktig arbeidet de gjør.

– De har lenge visst at det vil komme et forbud og hatt lang tid på seg til å finne andre inntektskilder. I Plan har vi en tatt en prinsipiell beslutning om å ikke tjene et øre på automater, allikevel er vi den bistandsorganisasjonen som vokser mest her i landet. De pengene som er tenkt som kompensasjon til «automatorganisasjonene» burde heller legges inn i bistandsbudsjettet, sier han.

De pengene som er tenkt som kompensasjon til automatorganisasjonene burde heller legges inn i bistandsbudsjettet.

Sandro Parmeggiani, generalsekretær i Plan Norge.

Ikke enig. Det synspunktet får Parmeggiani imidlertid lite støtte for blant de organisasjonene som ligger an til å få kompensasjon hvis det blir innført monopol.

– Det må man jo gjerne mene, men vi finner det helt naturlig at det er de organisasjonene som mister inntekter som også får en kompensasjon for dette, sier Bernt G. Apeland, som er kommunikasjonssjef i Røde Kors.

Han får støtte av Tomas Colin Archer, generalsekretær i Flyktninghjelpen.

– Vi mener også at kun de humanitære organisasjonene som faktisk mister reelle inntekter fra spilleautomater ved innføringen av et monopol som bør få kompensasjon, sier han.

Frie penger. Archer understreker at automatinntektene er spesielt verdifulle fordi det er såkalte frie penger, det vil si penger som organisasjonen fritt kan disponere.

– Vi har ingen stor medlemsmasse og automatinntektene er viktige for oss. Det vil legge begrensninger på vårt nødhjelpsarbeid hvis vi plutselig mister disse inntektene, sier Archer.

Han understreker at Flyktninghjelpen hele tiden jobber hardt for å skaffe seg nye inntektskilder, men at det er vanskelig og ressurskrevende.

notiser

Spent foran presidentvalg på Madagaskar

• SYNNØVE ASPELUND

Den sittende presidenten, Marc Ravalomanana, kjemper for gjenvalg når gasserne går til valgurnene den 3. desember. Men han må hamle opp med 13 utfordrere, og stemningen begynner å bli spent foran valget på øyriket i Det indiske hav.

Opposisjonspartiene bruker blant annet den kraftige inflasjonen på rundt 30 prosent i sin kampanje mot den sittende presidenten. Etter forrige valg, i 2002, kranglet to kandidater om hvem av dem som hadde vunnet, noe som skapte en svært usikker situasjon i hele landet. Ravalomanana overtok makten, og satte i gang vidtrekkende økonomiske og politiske reformer.

Både Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet IMF har omfavnet presidentens liberaliseringspolitikk, og landet ble i 2005 medlem i den regionale organisasjonen SADC (South African Development Community). Madagaskar er rikt på naturressurser – landet er verdens største produsent av vanilje, og har nylig oppdaget olje. Men til tross for økonomisk oppsving de siste årene lever fortsatt flertallet av befolkningen i fattigdom.

Landet fikk status som norsk samarbeidsland i 2004, og samme år ble det opprettet norsk ambassade i hovedstaden Antananarivo. Samlet norsk bistand i 2005 var 76 millioner kroner.

Giverrekord til Leger Uten Grenser

Bidragene har bare fortsatt å strømme inn til Leger Uten Grenser etter årets TV-aksjon.

I en pressemelding fra TV-aksjonen 14. november, opplyses det at innsamlingsbeløpet rundet rekordtallet 200 millioner kroner.

Styreleder i Leger Uten Grenser, Kristian Tonby, kunne ikke tenke seg en bedre jubileumsgave til organisasjonen som 18. oktober feiret ti år i Norge.

– Det enorme engasjementet gir oss nye muligheter i felt. Det vil redde liv og gi behandlinger til mange av ofrene for de glemte krisene, sier Tonby.

Støtter stopp for klasebomber

Norge innførte 3. november permanent stopp for bruk av klasebomber frem til det er oppnådd en internasjonal enighet om forbud. Beslutningen støttes av landets fem største bistandsorganisasjoner: Redd Barna, Norsk Folkehjelp, Flyktninghjelpen, Røde Kors og Kirkens Nødhjelp.

NEPAL

Håp om varig fred

Fredsavtalen i Nepal slipper maoistene til i en overgangsregjering

Regjeringen i Nepal og maoistopprørerne har undertegnet en fredsavtale. Avtalen gir maoistene plasser i en overgangsregjering.

• ELLEN HOFSVANG

– Innlevering av våpen fra maoister og regjeringssoldater er avgjørende for at folk virkelig skal tro på at det nå blir fred, sier Norges ambassadør Tore Toreng på telefon fra Katmandu.

Innen 1. desember skal en ny interimsregjering være på plass, og en midlertidig grunnlov trå i kraft. Allerede før det skal maoistsoldatene være samlet i leirer under FN-observasjon, og både maoistene og regjeringshæren skal levere inn våpen. Dette er noen av punktene i fredsavtalen som gir håp om slutt på den ti år gamle konflikten i Nepal. Mer enn 14 000 nepalere er drept og minst 100 000 tvunget på flukt.

– Jeg er optimistisk når det gjelder mulighetene for at dette er starten på en varig fred. Begge parter har nå forpliktet seg så sterkt at det ikke er noen vei tilbake, sier Tore Toreng.

Med bistand fra FN er partene i full gang med å inspisere steder der det skal etableres leire for maoistsoldater. Fredsavtalen legger opp til at soldatene skal flytte inn i leirene allerede 21. november, men trolig vil prosessen ta lengre tid. Både maoistene og regjeringssoldater skal levere inn våpen, som skal oppbevares i lagre under FNs overoppsyn.

– For hvert våpen maoistene leverer inn, skal også hæren levere inn ett. Denne gjensidigheten har vært svært viktig for å få til en avtale, forteller Toreng.

Fredsbistand. Utviklingsminister Erik Solheim var raskt ute og gratulerte partene etter at fredsavtalen ble inngått 7. november.

Maoister feirer i Katmandu etter at regjeringen og maoistopprørerne i Nepal ble enige om en fredsavtale som slipper dem til i en interimsregjering.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/SHRUTI SHRESTHA

– Undertegningen av avtalen åpner for en slutt på konflikten. Den gir også løfter om en begynnelse for et fredelig, demokratisk og inkluderende Nepal, uttaler han.

Utviklingsministeren lover å fortsette den norske støtten for en fredelig og demokratisk utvikling i Nepal i samarbeid med nepalske myndigheter og FN. I neste års bistandsbudsjett øker støtten til fredsog demokratiarbeid i Nepal, og ambassadør Toreng sier det nå vil være viktig å bruke bistand for å støtte opp under de ulike komponentene i fredsavtalen og forberedelsene til valget i juni 2007.

FN skal bistå Nepals myndigheter med nøkkelelementer i fredsprosessen, fra overvåking av menneskerettighetssituasjonen til valgobservasjon.

> **Begge parter har nå forpliktet seg så sterkt at det ikke er noen vei tilbake.**
>
> **Tore Toreng**, Norges ambassadør i Katmandu.

Usikker sikkerhetssituasjon. – Det er helt rolig i Katmandu, og det er ikke rapportert om voldelige hendelser de siste dagene, forteller Toreng.

Rett i etterkant av fredsavtalen ble det meldt om at maoister tok seg inn i byen og med makt forlangte husly og mat, men ifølge Toreng var dette kun enkeltstående hendelser og ikke noe som preger situasjonen i Katmandu nå.

Sikkerhetssituasjonen på landsbygda er likevel ikke stabil, og vil fortsette å være en hovedutfordring i månedene framover mot valget i juni. Maoistene lover å bidra til å trygge freden:

– Vi blir nå del av regjeringen og ingen vold vil bli tolerert fra vår side, sa maoistleder Prachanda i forbindelse med inngåelse av fredsavtalen.

Lang vei mot fred. Det er ett år siden maoistene og de største partiene i Nepal inngikk en avtale om å gjeninnføre demokratiet i landet, og begrense kongens makt. I april førte masseprotester i gatene til at kongen ble tvunget til å gjeninnsette parlamentet. Girija Prasad Koirala, fra Nepali Congress Party ble statsminister. Siden i sommer har det pågått samtaler mellom regjeringen og maoistene, med sikte på en fredsavtale og en midlertidig regjering med representasjon fra de større partiene og maoistene. I september fratok parlamentet kongen makten over hæren.

Det er planlagt valg til grunnlovsforsamling i juni, og fredsavtalen kom så vidt i stand i tide til at det blir tid til nødvendig planlegging og forberedelse av valget.

Journalister gikk i front for å kaste kongen

– Vi har en «klasseløs journalistikk» som virker samlende. Dessuten var folk i Nepal modne for demokrati. Denne kombinasjonen gjorde at mediene kunne spille en nøkkelrolle under regimeskiftet, sier den nepalske redaktøren Kanak Mani Dixit.

• SYNNØVE ASPELUND

Dixit er redaktør av Himal Magazine og regnes som en av nestorene i Nepals presse, med over 30 års fartstid som journalist. Da kong Gyanendra overtok makten gjennom et militærkupp i februar 2005, spilte mediene i Nepal på lag med folkemassene for å få kongen avsatt.

– Kongen ville gjøre Nepal om til et nytt Burma, et militærdiktatur. I en slik situasjon – et statskupp – nytter det ikke å holde en profesjonell distanse og bare være journalist. Vi må vise at vi er borgere som ønsker framskritt i landet vårt, sier Dixit, som nylig var i Norge i forbindelse med et seminar om frie medier arrangert av Institutt for Journalistikk, Norad og Utenriksdepartementet.

> **Jeg frykter en bistands-tsunami i Nepal i tiden framover.**

Kanak Dixit, redaktør av Himal Magazine.

Middelklassen i front. Etter maktovertakelsen i Nepal kuttet kongen mobilnettet og internett-tilgangen, og ga klare direktiver til mediene om hva de kunne publisere og ikke.

– Det dukket opp militære i lokalene våre, men vi kjørte vårt løp. Blant annet trykket vi ledere fulle av metaforer, og vi lot sider der tekstene ble sensurert være blanke, sier Dixit.

Den folkelige massemobiliseringen var vellykket. I april i år ga kongen fra seg makten. Ifølge Dixit var det middelklassen med journalister og advokater i spissen som sto for den såkalte folkerevolusjonen. Han tror dette gjorde at militæret forholdt seg roligere enn de ville gjort om det bare var fattige landsbybønder som protesterte.

Ikke elite-medier. Nepal er mediemessig ulikt de fleste andre land i Sør-Asia. Mens mange steder har «klassedeling» av journalistikken – med én type medier for eliten og en annen for folk flest – går mediene i Nepal på tvers av klasseskiller.

– Det spesielle med Nepal er at alle journalister og medier bruker det lokale språket, nepalsk, sier Dixit.

– Dermed brukes massenes eget språk for å formidle det sofistikerte og kompliserte, og dette tror jeg er en nøkkelfaktor for å forstå hvorfor mediene i Nepal har vært så viktige på veien mot demokrati.

Redaktøren peker på at den største avisen i hovedstaden Katmandu har et opplag på drøyt 100.000 og skriver på nepalsk. Dessuten har radioen vært viktig i Nepal, fordi den nådde ut til svært mange, også i mer grisgrendte strøk.

Modne for demokrati. Selv om mediene var med å vinne et viktig slag, er utfordringene mange framover.

– Kongens maktovertakelse og den påfølgende revolusjonen var en kamp mellom svart og hvitt. Nå må vi journalister bli mer nyanserte, og jeg vet at det nepalske folket er i stand til å ta inn over seg nyansene, sier Dixit.

Han er mer bekymret for om journalistene er i stand til få fram nyansene.

– Vi må unngå å bli populistiske og klare å ta tak i de vanskelige temaene, som for eksempel konstitusjonsendring og valgprosesser. Jeg tror vi kan en del om det journalistiske håndverket, men vi trenger mer undersøkende journalistikk, flere kvinner i redaksjonene og ikke minst skolering i samfunnsvitenskapelige fag.

Frykter bistands-tsunami. Dixit mener noe av denne kunnskapen må importeres fra utlandet. Men det at Norges utviklingsminister Erik Solheim vil øke mediestøtten, blant annet til Nepal, er han ikke ubetinget begeistret for.

– Jeg frykter en bistands-tsunami i Nepal i tiden framover. Javisst kan vi nyte godt av noe hjelp, men det er ikke først og fremst enorme pengebeløp vi trenger for å bedre mediene. Det dreier seg mer om å tette igjen noen hull.

– Mange givere ser på Nepal som et fint laboratorium for bistand, det er «sivilisert», med godt klima og hyggelige folk. I 30 år gjorde de det vi selv vil, sier redaktøren.

HUMAN DEVELOPMENT REPORT

FN krever statlig styring

Stater må garantere tilgang på vann, mener UNDP

FNs utviklingsprogram ønsker at nasjonale regjeringer skal garantere innbyggerne tilgang på nok og rent vann. Målsetningen kan bli et betent tema i land som overlater infrastruktur og vannforsyning til private selskaper, fremgår det av årets levekårsrapport.

• MIA GILL KRISTIANSEN

– Ja, det er et betent tema, ikke bare i et «offentlig/privat»-perspektiv, men for mange regjeringer er det også et nederlag at de ikke klarer å gjøre vann tilgjengelig for alle, sier Veslemøy Salvesen, informasjonssjef for UNDPs nordiske kontor.

Rapporten «Beyond scarcity: Power, poverty and the global water crisis», har regnet ut «kostnadene» av at mennesker ikke har tilgang på tilstrekkelig og rent vann. Årlig mister afrikanske barn 443 millioner skoledager fordi de ligger hjemme med magesykdommer grunnet urent drikkevann. Antall arbeidstakere som ikke møter på jobb av samme årsak, tilsvarer den samlede arbeidskraften i Frankrike gjennom ett år. I tillegg kommer den ubehagelige sannhet at 1,8 millioner barn i verden årlig dør av sykdommer grunnet urent drikkevann. Det er flere enn de som dør som følge av krig.

– Disse tallene gjør det lettere å argumentere overfor nasjonale regjeringer i fattige land om at det må gjøres politiske endringer i forhold til vannforsyninger, fortsetter Salvesen.

«Til dels politisk.» Med målet om å forplikte nasjonale regjeringer til å forsyne samtlige innbyggere med rent og tilstrekkelig vann, innrømmer Salvesen at rapporten til dels uttrykker et politisk syn på vannkrisen som truer verdens fattigste.

– Men en global aktør som FN skal passe seg for å mene noe om valget mellom privatisering og ikke-privatisering. Vi påpeker likevel at dagens løsninger i mange land ikke fungerer. Det offentlige må garantere rent vann. Hvordan vannet så distribueres, er opp til nasjonale myndigheter, påpeker Salvesen.

En rød tråd. Maktperspektivet på vannfordeling gikk også som en rød tråd gjennom lanseringen av rapporten på Universitetet i Oslo 9. november. UNDP og Senter for utvikling og miljø (SUM), sto bak arrangementet som også hadde Kronprinsen som tilskuer.

– Det er ikke slik at det ikke finnes nok vann til alle. Men fordelingen mellom fattige og rike er svært ulik, uttalte direktør for UNDPs Energy and Environment Group, Olav Kjørven (tidligere statssekretær i Utenriksdepartementet). Samtlige foredragsholdere som fulgte, deriblant utviklingsminister Erik Solheim, sluttet seg til dette perspektivet.

For å begrense en videre vannkrise vil UNDP at nasjonale regjeringer skal anerkjenne vann som en menneskerettighet. 20 liter daglig er foreslått som et minimum for hvert menneske. Denne målsetningen kan det også bli utfordrende å få enkeltland og internasjonale aktører til å følge opp. UNDPs informasjonssjef Salvesen nevner blant annet Verdensbanken og Canada som motstandere av å gjøre vann til en formell menneskerettighet.

Fattige betaler mest. Rapporten beskriver flere uheldige følger av privatisering eller manglende statlige vannforsyninger. UNDP-representant Kjørven påpekte at folk som lever i slumstrøk i gjennomsnitt betaler 5 til 10 ganger mer for vannet enn de som bor i de rike delene av en storby. En viktig grunn er at rent vann ofte må kjøpes gjennom flere ledd av private distributører. En utbedring av infrastruktur er derfor noe av det viktigste stater kan prioritere, ettersom antallet byboere vil øke med to milliarder fra år 2000-2030, ifølge professor Jan Lundquist fra Stockholm International Water Institute.

At fattige, fremfor alt kvinner, bruker timer av sin dag til å hente vann, er også et hinder for velstandsutvikling. Sist, men ikke minst, fokuserer rapporten også på vann som en potensiell kilde til grensekonflikter og borgerkriger.

Lundquist, som etterfulgte Kjørven, var imidlertid kritisk til rapportens fokus på jordens «blå vannressurser»; Det vil si vannreservene som finnes i naturen. Vest-Europa – hvor det regner mest – kan basere sine vannsystemer på slike ressurser. Men i tørrere verdensdeler fremholdt Lundquist at en mer effektiv utnytting av nedbør og markfuktighet, vil gi økt tilgang på vann. I denne prosessen mente Lundquist at internasjonal koordinering mellom ulike aktører og nivåer er løsningen.

I Nepal bor dyr og mennesker ofte side om side. Da blir hygiene en ekstra utfordring. Årlig dør 1,8 millioner barn i verden på grunn av urent drikkevann.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Les mer på: www.undp.no

> **Det må gjøres politiske endringer i forhold til vannforsyninger.**

Veslemøy Salvesen, informasjonssjef for UNDPs nordiske kontor.

Kritiske innvendinger. Paneldebatten som avsluttet lanseringen, fulgte opp med kritiske innsigelser til deler av rapporten. Professor ved fredsforskningsinstituttet PRIO, Nils Petter Gleditsch, ville moderere rapportens påstand om at knappe vannressurser kan være kilde til fremtidige grensekonflikter.

– I min tid som forsker har jeg sett at vann har vært en del av motivene for konflikter. Men jeg har aldri sett eksempler på kriger der vann var det eneste stridsspørsmålet. I de aller fleste tilfeller har man funnet fredelige løsninger på den slags problemer, påpekte Gleditsch.

Dr. Lyla Mehta, fra Institute of Development Studies i Sussex, var opptatt av den politiske retorikken rundt vannkrisen.

– Politikere over hele verden snakker om «knapphet» som om det var noe naturlig. Men det er ikke det. Ingen skulle behøve å leve i knapphet hvis ressursene var fordelt rettferdig. Problemet er at mange stater prøver å balansere politikken mellom menneskerettigheter og markedsstyring, sier hun.

Mehta understreket at FN burde ha kritisert dette tydeligere.

Menneskerett. Dr. Nefissa Naguib fra Institutt for Sosialantropologi ved Universitetet i Bergen var langt mer positivt innstilt til denne siden av rapporten. På sitt feltarbeid blant palestinere har hun blant annet observert konsekvensene av den israelske okkupasjonen av vannressurser.

– Okkuperer man vannressursene til et annet folk, tar man ikke bare bort livsgrunnlaget deres, men også deres verdighet. Derfor er jeg veldig fornøyd med at rapporten fokuserer så sterkt på at vann skal være en menneskerettighet.

Hvis palestinere får tilgang på eget vann, tror jeg dette vil ha mye å si for en fredeligere sameksistens med israelere, sa Naguib.

Mia Gill Kristiansen har journalistpraksis i Bistandsaktuelt.

Fremgang for hovedsamarbeidsland

• MIA GILL KRISTIANSEN

Årets UNDP-rapport presenterer som vanlig den mye omtalte Human development index, som gir en indikasjon på gjennomsnittlig velstand i enkeltland. Velstandsnivået måles ut ifra variablene: Forventet levealder, utdanningsnivå og brutto nasjonalprodukt.

De ferskeste tallene er fra 2004. De gir Norge en HDI (Human development index value, som summerer de tre variablene) på 0,965. Dermed har vi enda en gang vunnet «Verdensmesterkapet i levekår».

Norges poengsum ligger samtidig skyhøyt over våre sju hovedsamarbeidsland for bistand. Øverst blant disse ligger de to asiatiske landene, mens de afrikanske kommer lenger bak. Bangladesh ligger høyest med en 137. plass og verdien 0,530.

Nepal havner på plassen under, men er fra 1985 til 2004 det hovedsamarbeidslandet som har hatt en størst økning i HDI, fra 0,378 (1985) til dagens 0,527 (2004). Mosambik har i samme periode økt sakte men sikkert fra 0,290 til 0,390, mens Uganda har hatt en svakere fremgang fra 0,414 til 0,502.

Malawis fremgang går aller tregest, fra 0,368 (1985) til 0,400 (2004). Tall fra Tanzania før 2004 foreligger ikke, men landet befinner seg på en 162. plass med en HDI på 0,430. Zambia er det eneste hovedsamarbeidslandet som har hatt en klar tilbakegang – fra 0,486 i 1985 til 0,407 i 2004.

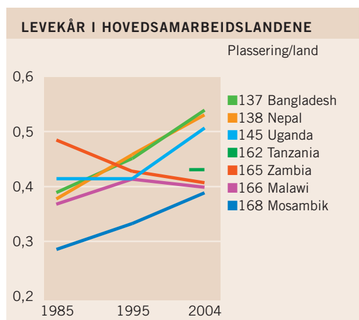

Vest-Kina henger etter

Ny rapport: Økt velstand, men dyre skoler skaper ny fattigdom

BEIJING (b-a): Økte krav om utdanning er i ferd med å bli en ny årsak til fattigdom i Kina, og mange klager over kostnadene. Årlige utgifter for en elev i høyere utdanning utgjør i snitt omlag 74 prosent av inntekten for en gjennomsnittshusholdning i Vest-Kina.

LEVEKÅRSRAPPORT

• I KINA: GUNNAR ZACHRISEN

Mens utdanning skulle være en vei ut av fattigdom, kan det altså være tvert om for en del familier i den svulmende superøkonomien i Øst. Dette er ett av en rekke interessante funn i en omfattende levekårsundersøkelse som er finansiert av det norske Utenriksdepartementet.

Levekårsundersøkelsen omfatter 11 provinser og autonome regioner i Vest-Kina – med en samlet befolkning på 368 millioner mennesker. Flere av disse provinsene og regionene er blant de fattigste i Kina, og levekårsmessig er avstanden enorm til den rike og velutdannede befolkningen i østkineiske storbyer som Shanghai og Beijing.

– Det har vært en ubalanse i utviklingen mellom regioner i Kina, og det vil kreve store anstrengelser i framtida skal vi få rettet på dette, innrømmet viseminister for vitenskap og teknologi Shang Yong under framleggelsen av rapporten i Folkets store hall i Beijing.

Endringsprosessene i samfunnet og den raske velstandsutviklingen i landet kommer tydelig til syne også i studien fra Vest-Kina. Mens 86 prosent av befolkningen i aldersgruppen 15-24 år kan lese og skrive, er tallet bare 44 prosent for aldersgruppen 45-54 år. Og blant de eldste – de over 65 år – halveres tallet enda en gang. Blant disse er det bare én av fem mennesker som ikke er analfabeter.

Ikke råd til skole. Nesten 40 prosent av husholdningene i Sør-Vest og 24 prosent av husholdningene i Nord-Vest-Kina oppgir at de ikke har råd til å sende barna på ungdomsskole. Selv i husholdninger der foreldrene selv har videregående skole eller høyere, er det enkelte som oppgir at de ikke har råd til å sende barna på ungdomsskolen. For helse er det lignende funn som for utdanning. Tross økte gjennomsnittsinntekter er det mange som faller utenfor, og som ikke har råd til å oppsøke lege.

– Dette er ikke et problem bare for den fattige landsbygdsbefolkningen. Selv blant relativt velstående mennesker i byene oppfattes utdannings- og helseutgifter som et alvorlig problem, sier Zhong Yuanjun som er instituttleder ved Nankai-universitetet i Yunnan-provinsen til Bistandsaktuelt.

Til sammen 55 prosent i byene og 65 prosent på landsbygda oppgir at deres økonomi er blitt forbedret de siste fem årene.

Dårlig ernæring. 70 prosent av befolkningen i Vest-Kina bor på landsbygda. Levekårene for disse er betydelig dårligere enn for befolkningen i byene. 74 prosent oppgir at de ikke har råd til å spise kjøtt, kylling eller fisk mer enn tre ganger i uka – mot 31 prosent i byene. Én av tre husholdninger på landsbygda oppgir at de ikke har råd til å kjøpe noen nye klær i løpet av året.

Tross dystre tall er det samtidig både framgang og optimisme i vestkinesiske provinser, både på landet og i byen – og folk flest har tiltro til myndighetenes evne og vilje til å styre landet i riktig retning. Til sammen 55 prosent av befolkningen i byene og 65 prosent på landsbygda oppgir at deres økonomiske situasjon er blitt forbedret i løpet av de siste fem årene. Samtidig forventer 42 prosent i byene og 44 prosent på landsbygda at situasjonen vil være enda bedre om nye fem år, mens om lag 16 prosent mener den vil være som i dag. Bare 9 prosent mener den vil bli verre.

Luksusen og forbrukssirkuset i Beijings handlegater står i grell kontrast til virkeligheten for mange på landsbygda.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

De tre Fafo-forskerne **Zhang Huafeng**, **Kristin Dalen** og **Jon Pedersen** har vært sentrale i arbeidet med den omfattende levekårsundersøkelsen for Vest-Kina.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

– Studentene fikk sjokk

Mange av studentene og lærerne som var involvert i intervjuarbeidet fikk sjokk. For første gang fikk de se på nært hold hvordan virkeligheten fortsatt er for folk på landsbygda, forteller Zhong Yuanjun (bildet) som er instituttleder ved Nankai-universitetet i Yunnan-provinsen.

Universitetslederen forteller Bistandsaktuelt om studenter fra byene som gråt seg igjennom intervjuarbeidet, i sin overraskelse over den sterke kontrasten til velstanden i byene.

I hans egen provins Yunnan – med over 40 millioner innbyggere – ble det gjort lignende funn som i de ti øvrige provinsene og autonome områdene: Økende rikdom, men store forskjeller mellom by og land – og sårbare grupper som faller utenfor den generelle velstandsutviklingen.

– Vi fant enkelte husholdninger med en årlig inntekt på mindre enn 100 dollar, sier instituttlederen.

Yunnan-provinsen er et område på størrelse med Frankrike, og har 27 ulike etniske grupper.

Forskerne bak rapporten mener svarene kan være et utslag av at kinesiske myndigheter de siste årene har klart å få til merkbare resultater i sin satsing for å gjøre noe med levekårene på landsbygda.

– Undersøkelsen frambringer noen slående fakta om et land i rivende utvikling, sier utviklingsminister Erik Solheim som var til stede under lanseringen i Beijing.

Han viser blant annet til den optimismen som preger mange av svarene som er gitt.

– Det er flott å se at så mange tror at morgendagen vil bli bedre enn dagen i dag, sier utviklingsministeren.

Han karakteriserer den økonomiske utviklingen i Kina de siste årene som den viktigste historiske begivenheten i vår tid.

Unik levekårsundersøkelse er etterspurt av partitoppene

LEVEKÅRSRAPPORT

• I KINA: GUNNAR ZACHRISEN

BEIJING (b-a): Aldri tidligere har den kinesiske ettpartistaten tillatt uavhengige forskere å gjennomføre en så omfattende levekårsstudie som det som nå er gjennomført i Vest-Kina.

– Det er ingen som helst tvil om at dette er forskning myndighetene etterspør og som de ønsker å benytte som grunnlag for egne beslutninger, sier forskningsleder ved Fafo Jon Pedersen under lanseringen av rapporten i Beijing.

To-tre dager i forveien har representanter for 11 departementer vært samlet i det kinesiske statsrådet der de har gitt sin tilslutning til en ny plan for å tilby hele befolkningen et bedre helsetilbud.

– Dette tiltaket kan relateres direkte til denne levekårsundersøkelsen, sier en kinesisk universitetsleder til Bistandsaktuelt.

Fattigdomsbekjempelse har vært en langvarig hodepine for oss.

Ou Qingping fra Kontoret for fattigdomsbekjempelse og utvikling.

Konferansesalen i Beijing hadde en rekke prominente gjester fra myndighets- og akademiske institusjoner da undersøkelsen «Life in Western China» ble framlagt 27. september. Også Norges utviklingsminister Erik Solheim var til stede under deler av arrangementet. Mens rapporten ble gitt bred dekning i nasjonale kinesiske medier, var Bistandsaktuelt eneste lille representant for utenlandsk presse i Folkets store hall.

Bak den unike studien står den norske forskningsstiftelsen Fafo, det kinesiske forskningsinstituttet National Research Center for Science and Technology for Development og en rekke kinesiske universiteter. Det norske Utenriksdepartementet har finansiert gigantundersøkelsen med norske bistandspenger.

– Fattigdomsbekjempelse har vært en langvarig hodepine for oss, der vi har strevd med å få god statistikk over mennesker i fattige lokalsamfunn. Dette forskningsprosjektet har utviklet en svært nyttig vitenskapelig metodologi som kan hjelpe oss med dette, sier myndighetsrepresentanten Ou Qingping fra Kontoret for fattigdomsbekjempelse og utvikling.

Han framhever mangel på infrastruktur som veier, vann og elektrisitet, samt helse, ernæring og bolig som noen av hovedproblemene for folk på landsbygda i Vest-Kina.

I år 2000 lanserte myndighetene en omfattende plan for å utvikle de vestlige delene av landet.

– Vi har vært opptatt av å øke bøndenes inntekter, blant annet gjennom at vi yter teknologisk og finansiell støtte. Det offentlige har satset på aktiviteter som kan generere inntekter lokalt, men vi har også oppmuntret folk til å ta jobber utenfor sine hjemsteder, for eksempel i østlige deler av landet, sier Qingping til Bistandsaktuelt.

Resultatene fra levekårsstudien viser at satsningen har hatt en positiv effekt på økonomi og levestandard for mange av innbyggerne. Samtidig øker forskjellene mellom fattig og rik, og deler av befolkningen er mer sårbar enn før. Den raske økonomiske utviklingen fører også til nye problemer, for eksempel på miljøsiden. Et hovedproblem er mangel på stabilt og godt drikkevann.

GIGANT-UNDERSØKELSE

- Om lag 2000 studenter og ansatte ved et tjuetall kinesiske universiteter har fått opplæring i intervjuarbeid knyttet til denne undersøkelsen.
- Intervjuene ble gjort i perioden juli 2004 til februar 2005.
- Over 41 000 intervjuer er utført i ulike byer og bosettinger på landsbygda. Gjennomsnittlig intervjutid var 1 time og 30 minutter per intervju.
- 11 provinser og autonome regioner er omfattet av studien. Blant disse er provinsene Gansu, Xinjiang, Yunnan, Ninxia, Guangxi, Guizhou, Quinghai, Chongqing, Sichuan, Indre Mongolia og Shaanxi.
- Undersøkelsesområdet dekker et totalt område på 5,6 millioner kvadratkilometer og har en befolkning på 368 millioner mennesker.
- Levekårsundersøkelsen tar blant annet for seg temaer som befolkning, infrastruktur, utdanning, helse, arbeidsmarkedet, husholdningenes økonomi, landbruk og miljø.
- Utenriksdepartementet har støttet tiltaket med 31 millioner kroner.

Ris og ros til Fredskorpset

I en fersk evaluering betegnes Fredskorpsets innsats de siste fem årene som «relevant og nokså effektiv». Men det er sprik: Ung-programmet bør reformeres, Hovedprogrammet sliter med rekrutteringen, Senior-programmet er dyrt og dårlig, mens Sør-sør-samarbeidet er noe av det som fungerer best.

FREDSKORPSET

• SYNNØVE ASPELUND

– Konseptet er riktig, og Fredskorpset har bevist at ideen om utveksling mellom Norge og land i Sør fungerer, sier økonomen John Carlsen i det danske konsulentfirmaet PEM. Han har ledet forskergruppen på åtte personer der Norsk Utenrikspolitisk institutt også har deltatt. På oppdrag av Utenriksdepartementet har gruppen evaluert Fredskorpsets innsats etter «relanseringen» i 2000.

Carlsen mener imidlertid det må lages et skarpere skille mellom det såkalte Ung-programmet og de tre andre programmene – Hoved-, Sør-sør, og Senior-programmet. Mens det førstenevnte dreier seg om utveksling av unge mennesker for å skape engasjement og innblikk i utviklingsspørsmål, dreier de tre sistnevnte seg om mer profesjonell kapasitetsbygging.

Bør reformere. I evalueringen kommer det fram at deltakerne i Ung-programmet ofte får mye ut av et utenlandsopphold for sin egen del, mens effekten for organisasjonen er liten. Spesielt er det uklarhet rundt opplegget for deltakerne fra Sør som kommer til Norge for å jobbe i en bedrift eller organisasjon.

– Kompetansegivende utdanning må være et klarere delmål. Dessuten kan oppholdene for Ung-programmet gjøres kortere og mer intensive, sier Carlsen.

– Er det en fare at disse utvekslingene bare blir en form for «avansert bistandsturisme»?

– Hvis de gjør noe nyttig som «bistandsturister», og samtidig lærer noe om hva det vil si å bo i et fattig land og å drive med utviklingsarbeid, så er det kanskje greit nok for denne gruppen, sier John Carlsen.

Ubrukt potensial. I de andre tre programmene er det et sterkere fokus på kapasitetsbygging og styrking av det sivile samfunnet i Sør.

– Den kapasitetsbyggingen som drives, både mellom Norge og utviklingsland og mellom land i Sør, er unik. Her ligger det et enormt potensiale, som bare delvis er utnyttet så langt, sier evalueringslederen.

For resultatene etter fem år er både-og. Som i Ung-programmet er det også her et problem at deltakerne ofte ikke er ansatt i den institusjonen de «representerer» og ofte ikke blir værende der etter at utvekslingen er over. Det mangler systematisk planlegging og bruk av de planene som faktisk finnes. Seniorprogrammet, som skal utveklse eldre, erfarne personer, har foreløpig kostet mye og resultert i lite. Også Hovedprogrammet, som utgjør hovedbolken av utvekslingene, har hatt problemer med å rekruttere godt nok kvalifiserte fagfolk fra egen organisasjon.

Vellykket Sør-sør. Mer vellykket har samarbeidet mellom land i Sør vært. I begynnelsen av Sør-sør-programmene var enkelte norske organisasjoner involvert i planleggingen av Sør-sør-partnerskapene. Dette hadde faktisk en negativ innvirkning, ifølge evalueringsrapporten.

– Betyr dette at Nord-sør-samarbeidet bør tones ned, til fordel for mer Sør-sør-samarbeid?

– Ideologien til Fredskorpset går jo ut at det skal være utveksling mellom Nord og Sør. Ofte er det jo slik at kontakt mellom institusjoner i Sør kommer i gang etter at det først har vært et Nord-Sør-samarbeid, så begge former for institusjonssamarbeid er relevant, sier John Carlsen.

– Men potensialet i Nord-Sør-samarbeidet kan utnyttes bedre gjennom mer profesjonell behovsanalyse og gjennomføring, sier han.

Godord. – Evalueringen viser at Fredskorpsets nye modell med partnerskap og utveksling har vist seg å være en suksess. Vi får mange godord og er veldig fornøyde. Det har alle partnerne våre også grunn til å være, sier generalsekretær Tor Elden i Fredskorpset.

Tor Elden, generalsekretær i Fredskorpset.

Han trekker fram det vellykkede resultatet for samarbeidet mellom institusjoner i Sør som spesielt gledelig. Fredskorpset vil nå se nærmere på om det skal satses mer på denne formen for Sør-sør-samarbeid.

– Det er lite fokus på regionalt samarbeid i norsk bistand, og derfor flott at dette er noe av det vi har fått best til, sier Elden.

I evalueringen kommer det også fram at deltakerne i Fredskorpsets programmer får mye igjen for utvekslingene.

– Deltakerne har utviklet seg både som mennesker og fagpersoner, og fått mye positivt igjen, sier generalsekretæren.

Bare fem år. Men forbedringspotensialet er stort i Fredskorpset, noe Elden innrømmer. Ikke minst når det gjelder å styrke institusjonene i Sør.

– Vi skal lære av denne evalueringen og bruke den i vår nye strategi. Men det er viktig å huske på at vi startet med liten stab og blanke ark i 2000 – fem år er ikke mye. Det tar lang tid å bygge opp gode institusjoner.

FREDSKORPSET

- Har en egen post i statsbudsjettet – mottar cirka 165 millioner kroner årlig.
- Legger til rette for kontakt og samarbeid mellom folk og institusjoner i Norge og land i Sør. Hovedaktiviteten er utveksling av personer, først og fremst i alderen 22-35 år.

Dropp flergiver-fondet, gi bistand raskere til Sør-Sudan!

Norske organisasjoner kritiserer tungdrevet Sudan-fond

Norske organisasjoner som jobber i Sudan er svært kritisk til det norskstøttede flergiverfondet for Sør-Sudan. De mener at Norge nå bør kanalisere mer penger utenom fondet.

SUDAN

• TOR AKSEL BOLLE

Bistandsaktuelt skrev i forrige utgave om den voksende kritikken mot det norskstøttede flergiverfondet for Sør-Sudan. Fondet, som administreres av Verdensbanken, har på tross av at over 650 millioner bistandskroner ble innbetalt i 2005 alene, kommet i gang med svært få konkrete prosjekter. Verdensbankens byråkrati og manglende bemanning i byen Juba får mye av skylden. Frustrasjonen er stor både i regjeringen i Sør-Sudan og blant vanlige folk. Snart to år etter fredsavtalen mellom opprørsbevegelsen SPLM og regjeringen i Khartoum er det fortsatt vanskelig å få øye på synlige resultater av bistanden. Mange frykter nå at mangelen på merkbare forbedringer kan true den skjøre freden i området.

Tregt. Nå får fondet også kraftig kritikk fra norske organisasjoner som jobber i Sør-Sudan.

Da lederne for «de fem store» – Kirkens Nødhjelp, Røde Kors, Flyktninghjelpen, Norsk Folkehjelp og Redd Barna – nylig møtte utenrikskomiteen på Stortinget for å diskutere regjeringens budsjett, var flergiverfondets problemer et av punktene generalsekretærene tok opp.

– Nå må noe gjøres. Jeg var nettopp i Sør-Sudan og alle sier det samme: det er altfor vanskelig å få penger ut av fondet. Det er byråkratisk og tregt. Resultatene på bakken uteblir og frustrasjonen er betydelig, sier Tomas Colin Archer, generalsekretær i Flyktninghjelpen til Bistandsaktuelt.

Han får støtte fra Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp. Han understreker at man fra KNs side er positive til koordinering av internasjonal bistand, men at hans organisasjon allerede fra starten av var kritisk til hvordan flergiverfondet var organisert.

– Vi var kritiske blant annet fordi vi mente at fondet ikke ville bidra til å styrke det sivile samfunnet i Sør-Sudan, fordi regjeringen har så stor innflytelse over hvordan pengene blir brukt. Men nå ser vi også at fondet heller ikke fungerer på egne premisser, sier Sommerfeldt.

Bør gå utenom. Både Archer og Sommerfelt mener at Norge, som gir så å si all sin langsiktige bistand til Sudan til fondet for Sør-Sudan samt et annet fond for hele Sudan, nå må kanalisere flere bistandskroner utenom flergiverfondet. Det mener også utenlandssjef i Norsk Folkehjelp, Liv Tørres. Hun forteller at man i Folkehjelpa, som i KN, allerede fra begynnelsen var skeptisk til hvordan fondet var organisert. En skepsis som bare har vokst etter hvert som resultatene har uteblitt.

– Situasjonen i Sør-Sudan krever raske resultater. Derfor må man være raske og fleksible i bruken av penger. Flergiverfondet, med sine byråkratiske prosedyrer og krav om institusjonell kompetanse hos regjeringen i Sør-Sudan, har vist seg lite egnet for situasjonen der, sier hun.

Politisk verktøy. Tørres er også kritisk til fondet fordi hun mener det potensielt kan bidra til å øke de politiske spenningene mellom regjeringen i Khartoum og i regjeringen i Sør-Sudan. For at fondet skal utbetale penger til programmer og prosjekter, kreves det at også myndighetene i Sør-Sudan bidrar med penger. For å ha råd til dette er den sørsudanske regjeringen avhengig av utbetalinger fra regjeringen i Khartoum.

– Fondet kan på den måten bli et politisk verktøy for regjeringen i nord, og det er uheldig i en situasjon som fra før er veldig politisk anspent, sier Tørres.

Hun mener at Norge bør revurdere hele modellen som fondet bygger på.

– På kort sikt må Norge bruke mer av sine penger utenom fondet. På lenger sikt må de vurdere hele konseptet. Det går an å koordinere innsatsen på andre måter enn i et slikt fond, sier Tørres.

> **NORGE I SUDAN**
>
> ■ Sudan er det landet som mottar desidert mest norsk bistand, i 2005 hele 636 millioner kroner.
>
> ■ Om lag 300 millioner kroner går til humanitær bistand og resten går til to flergiverfond for langsiktig bistand.
>
> ■ Norge innbetalte i fjor 120 millioner kroner til flergiverfondet for Sør-Sudan (Multi Donor Trust Fund), og er det landet som bidrar med nest mest penger til fondet.
>
> ■ Multi Donor Trust Fund, som administreres av Verdensbanken, har fått stadig sterkere kritikk for inneffektivitet og treghet.

> **”** **På kort sikt må Norge bruke mer av sine penger utenom fondet. På lenger sikt må de vurdere hele konseptet.**

Liv Tørres, utenlandssjef i Norsk Folkehjelp,

Solheim: – Uakseptabel treghet

Utviklingsminister Erik Solheim understreker overfor Bistandsaktuelt at han mener det er helt uakseptabelt at det er så få synlige resultater av bistandsinnsatsen nærmere to år etter av fredsavtalen for Sør-Sudan ble undertegnet.

Han forteller at Norge sammen med flere av de andre landene som bidrar til flergiverfondet for Sør- Sudan har gjort det helt klart for FN og Verdensbanken at man forventer bedre samarbeid og flere resultater i tiden fremover.

– Dette har vi sagt helt klart fra om, blant annet da Verdensbankens president, Paul Wolfowitz, nylig var på besøk i Norge. Vi har nå fått forsikringer fra de to organisasjonene om at de har løst flokene som skapte problemer tidligere. Så nå ligger alt til rette for at vi relativt raskt kan begynne så se flere resultater, resultater som betyr forbedringer folk i Sør-Sudan, sier Solheim.

– Er det aktuelt å bruke mer penger utenom fondet for Sør-Sudan, slik flere norske organisasjoner ønsker?

– Som sagt så har vi grunn til å tro at fondet vil fungere mer effektivt i tiden fremover. Skulle det ikke skje, vil vi ikke nøle med å bruke andre kanaler.

– Norge var for opprettelsen av dette fondet og er en sentral bidragsyter. Har man noen gang vurdert å trekke seg fra flergiverfondet?

– Hvis ting ikke fungerer, er det alltid en mulighet å trekke seg ut. Men nå våger vi å tro at det vil skje forbedringer.

Solheim understreker at det er viktig at man tar lærdom at problemene med bistandsarbeidet i Sør-Sudan.

– Neste gang det internasjonale samfunnet står overfor en lignende situasjon så vil man kanskje velge en annen modell enn den som har vært brukt i Sør-Sudan. Da bør mer penger blir satt av til å skape raske forbedringer for vanlige folk, sier han.

Juba, Sør-Sudan: Disse kvinnene knuser stein til grus, det er en av få jobber som finnes for dem. Det norskstøttede flergiverfondet har ikke skapt den utviklingen og de nye jobbene mange håpet på i Sør-Sudan.

FOTO: TUGELA RIDLEY/SCANPIX

Liten, men tøff vaktbikkje i Sør-Sudan

JUBA (b-a): Juba Post er den eneste uavhengige avisa i Sør-Sudan. Å drive kritisk journalistikk i et land som nettopp har lagt bak seg over 20 år med borgerkrig, er ikke ufarlig.

PRESSEFRIHET

• I SUDAN: TOR AKSEL BOLLE

– Utfordringer? He, he, hvor skal jeg begynne? Logistikk, kommunikasjon, utrente journalister, høye priser, maktmennesker med våpen..... Lista er lang, sier Bullen Kenyi.

Den tidligere læreren er redaktør i Juba Post, noe han har vært siden avisa kom ut for første gang for nesten to år siden. Fra et lite gult murhus i byen Juba driver Kenyi og en håndfull journalister den eneste uavhengige nyhetsorganisasjonen i hele Sør-Sudan. Utstyrt med 3-4 pcer, et par slitne motorsykler og masse lokalkunnskap produserer de hver uke et nytt nummer av Juba Post.

Vaktbikkje. Bullen Kenyi forteller at avisa særlig fokuserer på politikk og utviklingen i Sør-Sudan. De legger stor vekt på å skrive om hvordan utviklingen påvirker hverdagen til vanlige folk, og følger bistandspengene og den ferske regjeringen tett. Lokale nyheter er også viktig. Redaktøren er helt klar på hva han mener er avisas viktigste oppgave.

– Vi skal være en vaktbikkje for vanlige folk, ha et kritisk blikk på politikere og maktmennesker. Det er målsettingen vår og det er viktig for den demokratiske utviklingen i Sør-Sudan at noen gjør den jobben, sier han.

Men det er ikke alltid enkelt å drive kritisk og upartisk journalistikk i et område hvor det er svært liten tradisjon for det. Kenyi er imidlertid diplomatisk når han uttaler seg om den nye regjeringens toleranse for pågående journalister.

– Den nye regjeringen er som et barn som utvikler seg, den må lære seg hva en kritisk presse betyr. Det største problemet for oss er tilgangen til informasjon, man er ikke vant til å dele informasjon med journalister her, sier han.

> **”** **Den nye regjeringen er som et barn under utvikling, den må lære seg hva en kritisk presse betyr.**
>
> **Bullen Kenyi**, redaktør Juba Post

Juba Post er den eneste uavhengige nyhetsorganisasjonen i Sør-Sudan.

FOTO: TOR AKSEL BOLLE

Stort behov. Hildebrand Bijleveld jobber for Kirkens Nødhjelp, som i likhet med EU støtter driften av Juba Post. Han har jobbet i Sudan i over tjue år, og brenner for avisprosjektet.

– Behovet for uavhengig informasjon er enormt. Jeg mener Juba Post er den første reelt uavhengige avisa i hele Sudan, forteller Bijleveld.

– Men hvorfor utgi avis i et område med enorme avstander og hvor mange er analfabeter?

– Vi ønsker å drive med uavhengig journalistikk og vurderte det som mye lettere å få lov til det i en avis enn gjennom en radiostasjon. De 2-3 uavhengige radiostasjonene som finnes her, driver ikke med nyheter i det hele tatt.

Bijleveld understreker at undersøkelser utført av FN viser at Juba Post er godt kjent blant vanlige folk og at avisa bringer nyheter til svært avsidesliggende områder.

– Svært mange steder finnes det ikke radio, mens Juba Post når fram. I mange landsbyer er det for eksempel én lærer som har ett eksemplar av avisa som han leser høyt fra til hele landsbyen, sier han.

I forhold til den nye regjeringens toleranse for kritisk journalistikk poengterer nederlenderen at situasjonen er kompleks. Bijleveld sier han er sikker på at toppledelsen i den nye regjeringen ser behovet for en fri presse. Han mener at uten aktiv støtte fra visepresident Riek Machar og president Salva Kiir, hadde Juba Post neppe eksistert i dag.

Trusler. Men selv om det later til at ledelsen i regjeringen ser verdien av en kritisk presse, er det fortsatt mange i Sør-Sudan som ikke liker at journalister graver og stiller vanskelige spørsmål. Det kan for eksempel være lokale militære kommandanter eller andre personer med innflytelse. Juba Post har blant annet gjentatte ganger skrevet om drap og overgrep som er blitt utført av soldater under kommando av lokale militære ledere. Å omtale slike hendelser er ikke ufarlig. Flere ganger har kommandanter trampet inn på Juba Posts kontor og kjeftet og truet. I mange tilfeller skaper også vanlige soldater problemer for journalistene som er ute på jobb. Nylig ble for eksempel en journalist som skrev om en offiser som hadde brent ned huset til elskerinnen sin, truet og fratatt fotokameraet sitt, forteller Bijleveld.

– Det er på dette lavere nivået vi har mest problemer i det daglige arbeidet. Det skaper utrygghet for journalistene våre, sier han.

Avisa har i dag et opplag på 3000 eksemplarer, men ambisjonene er store. I løpet av et par år håper Bijleveld at opplaget skal stige til 25 000 og at avisa skal komme ut daglig.

Hardt arbeid. Isaac Billy er én av journalistene i Juba Post. Han har jobbet der siden avisa ble startet i 2004. Billy forteller at kommunikasjon og transport er ett av de største problemene i det daglige arbeidet. Sør-Sudan er enormt og er ett av verdens minst utbygde områder. Grunnleggende infrastruktur mangler. Det er lite veier og de som finnes er dårlige. Telefonlinjer og mobilnett fungerer sjelden. Da Billy for noen måneder siden var en av få journalister som fikk møte Joseph Kony, den beryktede lederen for Lord's Resistance Army, måtte han låne en satellittelefon av en hjelpeorganisasjon for å kunne kommunisere med redaksjonen.

– Det er hardt arbeid og lønna er lav. Men jeg liker det og føler at vi er med på å gi folk en stemme, sier Billy.

> **”** **Det er hardt arbeid og lønna er lav, men jeg liker det.**
>
> **Isaac Billy**, journalist i Juba Post.

Lover fri presse. Statssekretær i Informasjonsdepartementet, Georg Garang Deng, poengterer overfor Bistandsaktuelt at Sør-Sudans regjering er for en fri og uavhengig presse. Men Deng innrømmer samtidig at dette er en utfordring for en regjering som i hovedsak består av folk fra en frigjøringsbevegelse.

– Det er ingen tvil om at det er krevende, vi er nettopp ferdig med 20 år med krig og folk er vant til å tenke som soldater. Men vi er i ferd med å forandre oss til en demokratisk og sivil administrasjon, sier Deng.

Han forteller at fem nye lover som skal sikre pressefrihet er under utarbeidelse, og at de vil bli lagt fram for den lovgivende forsamlingen i løpet av kort tid.

Etter intervjuet med Deng snakker Bistandsaktuelt med en lokal medarbeider i en frivillig organisasjon som kjenner arbeidet i regjeringen og SPLM svært godt. Han er skeptisk til hvor reell toleransen for en kritisk presse egentlig er i den nye regjeringen og i frigjøringsbevegelsen SPLM.

– Til de utenlandske giverne sier de det de vet giverne vil høre. Men det er sterke krefter i regjeringen og i SPLM som vil ha en stramt kontrollert presse. Det betyr jo lite at man sier at man ønsker en fri presse når man ikke gjør noe for å skape brukbare arbeidsforhold for journalister, som for eksempel å dele viktig informasjon med pressen, sier han.

KLIMA OG ØKONOMI

Gigant-regning for klimakrise

Men det er lønnsomt å gjøre noe med den, ifølge ny rapport

Klimaendringene de neste tiårene kan føre til 20 prosent lavere økonomisk vekst globalt, konkluderer en omfattende britisk gjennomgang av økonomiske kostnader av global oppvarming. Utviklingslandene rammest hardest. Og regninga – den blir astronomisk.

• ELLEN HOFSVANG

– Klimaendringene vil representere den største markedssvikten vi har sett, konkluderer den kjente britiske økonomen Nicholas Stern, som har ledet arbeidet med rapporten. Dersom opphopingen av klimagasser i atmosfæren fortsetter som i dag, kan regningen komme på minst 45 billioner (45 000 milliarder) kroner, konkluderer Stern-rapporten.

– Hvis det ikke settes inn effektive tiltak mot klimaendringene, kan verden kastes ut i en økonomisk kise som er dyrere enn verdenskrigene og depresjonen på 1930-tallet, advarer Nicholas Stern.

Den tidligere sjeføkonomen i Verdensbanken la fram rapporten rett i forkant av de internasjonale klimaforhandlingene som pågår i Nairobi denne måneden.

Dyrest for de fattige. Rapporten, som er bestilt av den britiske regjeringen, argumenterer for at det er langt billigere å gjøre noe med klimagassutslippene enn å la være. Beregninger Sterns team har gjort tilsier at klimaendringene vil føre til en reduksjon i verdens samlede bruttonasjonalprodukt (BNP) på minst 5 prosent, og trolig så mye som 20 prosent om utslippene fortsetter som nå.

Det vil koste cirka 1 prosent av verdens BNP å sette i verk tiltak som kan forhindre de mest dramatiske konsekvensene. Det er omtrent det samme som det næringslivet i den rike del av verden bruker på reklame hvert år.

Rammer de fattigste. Men hvem er det som først og fremst rammes av drivhuseffektens ødeleggende virkninger? Jo fattigere del av verden du bor i, desto høyere blir klimaregningen, fastslår rapporten. Ifølge rapporten kan mellom 145 og 220 millioner flere mennesker falle under fattigdomsgrensen på 2 dollar dagen, og opp til 250 000 flere barn dø årlig, bare i Sør-Asia og Afrika sør for Sahara i 2100. 200 millioner mennesker kan bli klimaflyktninger, ved at de blir tvunget til å forlate hjemmene sine på grunn av tørke eller oversvømmelser.

I år 2100 vil klimaendringer kunne føre til at opp til 250 000 flere barn dør årlig, anslår rapporten. Bildet viser et underernært barn i Wajir i Kenya i februar 2006. FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/TONY KARUMBA

> **Det er fare for at det vi har oppnådd i fattigdomsreduksjon, vil snus til tilbakegang. Særlig i Afrika.**
>
> **Kivutha Kibwana**, Kenyas miljøvernminister.

Dobbel ulikhet. Klimaendringene øker ulikheten mellom fattige og rike land i dobbel forstand, sier Stern-rapporten. For det første rammes de fattigste landene hardest. De er mer sårbare for endringer i klimaet både når det gjelder temperaturendringer, nedbør, uvær og høyere havnivå, og de er mer avhengige av klimautsatte sektorer som jordbruk. For det andre har de lite penger å bruke på tilpasningstiltak. Men også blant utviklingslandene vil konsekvensene variere. Modeller som tar i betraktning Etiopias sårbarhet for variasjoner i nedbør og vanntilgang, viser at landet kan oppleve hele 38 prosent nedgang i BNP og 25 prosent økning i fattigdommen på grunn av endringer i nedbørsmønsteret.

Nord-Amerika og Europa står for 70 prosent av energirelaterte klimagassutslipp siden 1850, mens utviklingslandene står for mindre enn én firedel av utslippene.

FN bekrefter. En FN-rapport som ble publisert ved åpningen av klimaforhandlingene i Nairobi 6. november, bekreftet at Afrika vil rammes spesielt hardt, og advarer om at kontinentets sårbarhet er enda større enn før antatt. Havnivået kan stige med mellom 15 og 95 cm de neste 100 årene, og antall mennesker i kystområder som utsettes for flom vil stige fra 1 million i 1990 til 70 millioner i 2080.

30 prosent av infrastrukturen i kystsonen kan bli oversvømt, og byer i risikosonene inkluderer Cape Town og Dar es Salaam. Én meter høyere vannstand vil få deler av Nigerias økonomiske hovedstad, Lagos, til å forsvinne, og kostnadene for den egyptiske byen Alexandria ved tap av land, infrastruktur og turismeinntekter kan beløpe seg til 30 milliarder dollar årlig, heter det.

Sult og sykdom. Tørke og degradering av landbruksjord vil føre til lavere avlinger av blant annet korn. Det vil dramatisk forverre matsituasjonen i områder der det allerede er knapphet på mat. 70 prosent av Afrikas befolkning lever av jordbruk, og sektoren står for 20-30 prosent av BNP og 55 prosent av eksporten fra Afrika.

Beregninger fra Verdens helseorganisasjon anslår at 150 000 dødsfall årlig skyldes økt hyppighet av diaré, malaria og underernæring på grunn av klimaendringer. Én grad temperaturøkning kan doble dette tallet, til 300.000 dødsfall årlig. Bare i Afrika kan malariatilfellene øke med 40-60 millioner årlig ved en temperaturøkning på 2 grader. Dersom det ikke settes i verk tiltak, frykter forskerne en temperaturøkning på 5 grader. Det vil snu opp ned på bosettingsmønsteret og ha uante konsekvenser for levekårene på jorda.

Undergraver utvikling. – Klimaendringene er i ferd med å utvikle seg til den alvorligste trusselen menneskeheten noen gang har stått overfor. Klimaendringer truer flere milliarder fattige menneskers mulighet for å nå utviklingsmålene, sa Kenyas miljøvernminister Kivutha Kibwana under åpningen av klimamøtet i Nairobi.

Han viste til den dramatiske tørken flere deler av Kenya har opplevd de siste årene som eksempel på at klimaendringer allerede er merkbare.

– Det er en reell fare for at det vi har oppnådd i fattigdomsreduksjon vil snus til tilbakegang de kommende tiårene. Særlig for de fattigste i verden, og særlig i Afrika, sa han.

Stern-rapporten peker på det samme, og advarer i tillegg om at klimaendringer kan føre til massemigrasjon og økt fare for konflikter.

Kenya, vertslandet for klimakonferansen, kritiserer de rike landene for ikke å oppfylle sine forpliktelser verken når det gjelder egne utslippsreduksjoner, eller løfter om penger til et fond for tiltak for å takle klimakonsekvensene i de fattigste landene.

Utslippene øker. Nye tall fra FN viser at utslippene av klimagasser fortsetter å stige. USA er det landet som slipper ut mest, og økte sine utslipp med 15 prosent mellom 1990 og 2004. Stern-rapporten argumenterer for at det er tvingende nødvendig å få USA og store utslippsnasjoner blant utviklingslandene – som Kina, India og Brasil – med på reduksjoner. Dersom Storbritannia stengte alle sine kraftverk ville utslippsreduksjonene være «spist opp « av økte utslipp fra Kina i løpet av 13 måneder. Om 25 år vil utviklingsland stå for tre firedeler av de globale klimagassutslippene, og Kina vil passere USA som den største utslippskilden inne 2010.

Klimamarked. Klimatiltak lønner seg, er hovedskjeden fra Nicholas Stern. Uten tiltak vil hvert tonn av drivhusgassen CO_2 som slippes ut koste 85 dollar i skader, mens det er mange tiltak som kan settes i verk for mindre enn 25 dollar per tonn CO_2 spart. Det vil også dukke opp nye markedsmuligheter. Ifølge én av beregningene som refereres er gevinsten ved å dreie verden inn på et «lav-karbon»-spor på hele 2500 milliarder dollar årlig.

Bedre produktstandarder, ny teknologi, energieffektivisering og tiltak mot avskoging er viktige tiltak, ifølge Stern. Men fremfor alt ligger løsningen i såkalt karbonprising, gjennom skatter, reguleringer og å utvide ordninger for handel med karbonkvoter. Her er det duket for nye motsetninger mellom nord og sør.

Blant forslagene som er lansert i Storbritannia etter publiseringen av Stern-rapporten er en grønn skatt, eller en «global oppvarming»-avgift, på eksotiske frukter, grønnsaker og flybårne blomster fra andre deler av kloden. Dette passer dårlig med utviklingslandenes krav om lettere markedsadgang i vesten, og mange utviklingsland oppfatter også forslag om miljøstandarder knyttet til handel som en ny form for handelshindre ettersom tollbarrierer blir redusert. Men budskapet fra Stern er at det er slike tiltak som lønner seg:

– Pro-vekst-strategien er å sette i verk klimatiltak. Det er en anti-vekst-strategi å ikke gjøre det, konkluderer han.

Ordforklaring:
CO_2 = karbondioksid (den viktigste av drivhusgassene)

økonominotiser

Miljøskader rammer veksten

Mange utviklingsland taper 4-8 prosent av sitt brutto nasjonalprodukt årlig på grunn av miljøødeleggelser. Å bedre forvaltningen av vann, skog, fiskerier, viltbestander og andre naturressurser er viktig for disse landenes velstandsutvikling, ifølge en ny utgave av Verdensbankens årlige rapport «Environment matters». Beregninger viser at korrupsjon og ulovligheter i tilknytning til tømmerhogst, fiskeri og biologisk mangfold beløper seg til 30 milliarder dollar årlig i tap. Det tilsvarer hele utlånet til Verdensbanken i 2005. Millioner av mennesker er truet på grunn av utarmet eller forurenset jord, mangel på vann, raskt tap av skog og sammenbrudd i fiskerier.
(Rapporten finnes på www.worldbank.org)

Kina størst på IKT

Kina er verdens største eksportør av informasjons- og kommunikasjonsteknologi, IKT. Også indiske selskaper er på global frammarsj og etablerer seg i Europa og Nord-Amerika. IKT-industrien er ventet å vokse med 6 prosent i 2006, og internettrelaterte investeringer, Linux-servere og bærbare produkter for forbrukerne er de viktigste drivkrefter, ifølge OECDs Information Technology Outlook for 2006.

Svartelister tysk firma

Verdensbanken har kansellert kontrakter med det tyske selskapet Lahmeyer International GmbH, som er funnet skyldig i å ha betalt bestikkelser i forbindelse med det store vannreguleringsprosjektet Lesotho Highland Water Project. Lahmeyer får ikke kontrakter med Verdensbanken de neste sju årene, men straffen kan reduseres til fire års svartelisting dersom selskapet er villig til å vise større åpenhet og endre praksis når det gjelder korrupsjon. Arbeidet med et damprosjekt i Pakistan til 7 milliarder dollar står i fare for å stanse opp etter at Lahmeyer, som skulle stå for de første fasene av utbyggingen, er svartelistet, skriver en pakistansk avis. Pakistan må utvise selskapet, ettersom Asiabanken og Islamic Development Bank som finansierer prosjektet følger Verdensbankens beslutninger i slike korrupsjonssaker.

10 prosent i korrupsjon

Korrupsjon innenfor irakske myndighetsorganer koster landet flere milliarder dollar, mener Stuart Bowen, USAs Special Inspector-General for gjenoppbyggingen i Irak. Bowen uttaler til BBC at Irak er hardt rammet av korrupsjon og dårlig forvaltning, og at landet mister så mye som 4 milliarder dollar i året på grunn av korrupsjon. Det er mer enn 10 prosent av nasjonalinntekten.

Fem ganger bistanden

Migranter fra Latin-Amerika sendte 48,3 milliarder dollar tilbake til sine hjemland i 2005, går det fram av en ny rapport fra Verdensbanken. Penger fra latinamerikanere i utlandet representerer om lag 70 prosent av utenlandsinvesteringene (FDI) i regionen, og var fem ganger større enn offisiell bistand til regionen (2004). Til tross for de store summene, finner Verdensbank-studien «Close to Home: The Development Impact of Remittances in Latin America» at betydningen av penger fra migranter har vært overvurdert. Pengene bidrar til vekst, men i relativt liten grad.
(Rapporten finnes på www.worldbank.org/lac)

Rekordinvesteringer i Afrika

Utenlandske direkteinvesteringer i Afrika nådde 31 milliarder dollar i 2005, men mye av investeringene er konsentrert om noen få land og sektorer. Sør-Afrika alene var mål for 6,4 milliarder dollar. De ti største mottakerlandene sto for 86 prosent av investeringene, mens 34 afrikanske land mottok mindre enn 100 millioner dollar i utenlandske investeringer. Investeringene øker i olje, gass og mineraler, mens en rekke tekstilbedrifter er lagt ned etter at multifiberavtalens kvoteordninger for de fattigste landene opphørte. 9 av de ti største afrikanske multinasjonale selskapene er sørafrikanske, ifølge UNCTAD.

KINA OG AFRIKA

Kina lover å doble handelen med Afrika innen 2010

• TOR AKSEL BOLLE

Kina vil doble bistanden til Afrika innen 2010. Kineserne vil videre gi tre milliarder dollar i billige lån, de vil gi to milliarder dollar i kreditt og putte fem milliarder dollar i et fond for kinesiske selskaper som vil investere i Afrika. Kinesiske selskaper vil også få støtte til å opprette tre til fem spesielle økonomiske soner i Afrika.

Dette var bare noen av løftene Kinas president Hu Jintao kom med under det kinesisk-afrikanske toppmøtet som ble avholdt i Beijing i begynnelsen av november.

Presidenter og statsministere fra 48 afrikanske land var på plass i Kinas hovedstad for å drøfte hvordan båndene mellom Kina og Afrika kan styrkes. Kinas nummer to, statsminister Wen Jiabao, imøtegikk i sin tale kritikken fra de som mener Asias supermakt har en for glupsk appetitt på afrikanske råvarer og at kineserne ikke bryr seg om de politiske forholdene i landene de handler med. Han minnet om at Kina konsekvent har støttet afrikanske frigjøringsbevegelser, og at kineserne har gitt bistand til Afrika i mer enn 50 år. Wen sa også at Kina og Afrika vil-le tjene på å styrke den allerede voksende handelen dem imellom og å etablere et såkalt strategisk partnerskap.

God stemning under det kinesisk-afrikanske toppmøtet i Beijing. Kinas president **Hu Jintao** sammen med Etiopias statsminister **Meles Zenawi** og Egypts statsminister **Hosni Mobarak**. FOTO: GOH CHAI HIN /SCANPIX

Handelen mellom Afrika og Kina hadde i 2005 verdi på over 40 milliarder amerikanske dollar (260 milliarder kroner). Det er ti ganger så mye som i 1995. Allerede i år forventes handelens verdi å øke til over 50 milliarder dollar. Mer enn 800 kinesiske selskaper er aktive i Afrika og involvert i over 1000 forskjellige større prosjekter.

Det er særlig råvarer Kina kjøper fra Afrika. Kineserne får i dag en tredjedel av sin råolje fra Afrika. Angola, Nigeria og Sudan er de viktigste oljekildene. Kineserne kjøper også andre råvarer som tømmer, platina, jern og bomull fra Afrika. Fra Kina til Afrika selges hovedsakelig klær og billige forbruksvarer. Mange har pekt på at den stadig voksende handelen mellom Kina og Afrika ikke bare er en god ting for afrikanerne. Det vises blant annet til at billige kinesiske varer utkonkurrerer afrikanske produkter og at kineserne i stor grad bruker egen arbeidskraft i de prosjektene de er involvert i. Til tross for dette ga afrikanske statsledere under toppmøtet i Beijing unisont utrykk for at de ønsker økt samhandel med Kina. Mange uttrykte også håp om at afrikanske land kan lære av Kinas økonomiske vekst.

– Kinesiske selskaper kan med sine investeringer bli svært viktige for oss i vårt arbeid for å utvikle Afrika, uttalte Rwandas president Paul Kagame på vegne av en gruppe østafrikanske land.

Handelen mellom Afrika og Kina var i 2005 verdt over 40 milliarder amerikanske dollar.

månedens økonomi-statistikk

REKORDSTORE UTENLANDSINVESTERINGER I AFRIKA

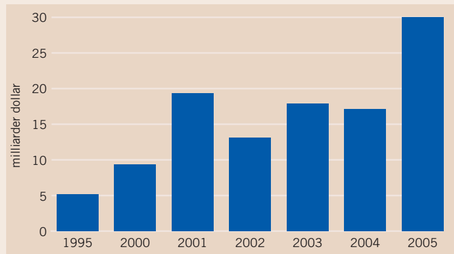

Kilde: UNCTAD, World Investment Report 2006.

Økonomen som endret Bangladesh

Muhammad Yunus og Grameen Bank har bevist at folket i blikkskurene er kredittverdige

DHAKA (b-a): Manzoora Khatun er stolt. Selv om hun aldri hadde hørt om Nobels fredspris, forstår hun at det må være noe stort. Det som teller for henne er at det var en hun kjenner som vant den.

• I BANGLADESH: MAHFUZ SADIQUE (TEKST) OG G.M.B. AKASH (FOTO)

GRAMEEN BANK

– Yunus har vunnet noe stort, ikke sant? Det fortjener han. Bare Allah og jeg vet hva han har gjort for oss. Nå vet verden det også, er det lykkelige svaret til 48-åringen i det hun trer forsiktig fram fra blikkskuret sitt i Delduar Upazilla i Tangail-distriktet i det sentrale Bangladesh.

Mannen og organisasjonen er én og samme sak for Manzoora. Hun er faktisk ikke overrasket over at organisasjonen som hjalp henne fra daglig slit til en hverdag med respekt, har vunnet Nobels fredspris.

– Gode gjerninger blir alltid lagt merke til. Se hvordan det har forandret livet mitt, sier hun.

Livet til Manzoora har vært tøft, men nå har mye endret seg til det bedre. Livet hennes er nesten som en mal å regne for livene som Grameen Bank og Yunus har endret over en periode på tre tiår. Og de er mange. I august 2006 viste statistikken at Grameen har ytt lån til 6,6 millioner mennesker, nesten alle sammen kvinner (97 prosent), fordelt på til sammen 71 371 landsbyer i Bangladesh.

Tenåringsbrud. Manzoora giftet seg da hun var i slutten av tenårene, men mannen døde tidlig og etterlot henne med to små barn og en liten utarmet jordflekk. Hun overlevde så vidt ved å leie ut jorda til to småbønder, men ble atter satt i en vanskelig situasjon da hennes unge sønn giftet seg uten å etterlate henne noe støtte.

Denne gangen fikk hun imidlertid en hjelpende hånd. I 1997 tok hun opp et lite lån i den lokale Grameen Bank-avdelingen. Hennes 20 år gamle datter Kulsum laget fyrstikker. Ved å selge fyrstikker og tradisjonelle hjemmelagde pickles og kaker, kjent lokalt som «achar» og «pitha», viste det seg at lånet på 6000 bangladeshiske taka (cirka 550 kroner) fra Grameen var en god investering. Sakte men sikkert ble dette avgjørende for å vippe skjebnen i hennes favør. Nå, uten at hun på noen måte er velstående, har hun muligheten til å klare seg selv.

– Jeg slipper i det minste å låne ris av naboene, dessuten sparer jeg penger til bryllupet til Kulsum.

Holdningsendring. Selv om dette «lille lånet», som endret livet til Manzoora, er en enkel idé, er mikrolånenes betydning for bekjempelse av fattigdom ikke noe som har kommet over natten. Muhammad Yunus og Grameen Bank, måtte endre inngrodde oppfatninger i landet om både utlån og låneopptak. Hovedoppgaven var å bevise for alle at de «fattige var kredittverdige»,

Selv om det finnes flere enn 7000 Grameen-liknende institusjoner over hele verden som til sammen har påvirket livene til flere enn 500 millioner av verdens 3 milliarder fattige, er det det enorme omfanget av Grameen Bank som gjør at den skiller seg ut. Mens de fleste mikrolåninstitusjoner rundt om i verden gjør en forskjell lokalt, har Grameen Bank forandret en hel nasjon med 150 millioner innbyggere.

Denne låneinstitusjonen har kommet langt fra den spede starten i landsbyen Jobra i Chittagong for nesten tretti år siden, da Yunus lånte ut en sum tilsvarende 170 kroner til bare 42 kvinner.

Det er den overlegent største mikrolåninstitusjonen i verden, og det er mye grunnet Yunus' egen visjon: «Hvis økonomiske ressurser kan gjøres tilgjengelige for fattige mennesker med vilkår og betingelser som er passende og rimelige, kan millioner av små mennesker med millioner av små tiltak til sammen utgjøre det største utviklingsunderet».

Yunus er en visjonær på vei mot sitt endelige mål om å «gjøre fattigdom til historie», og unnlater aldri å nevne sin drøm: «En dag vil våre barnebarn måtte oppsøke museer for å se hvordan fattigdommen artet seg.»

Tenke, praktisk talt. Hvis nød lærer naken kvinne å spinne, ligger spiren til mikrokreditt i hungersnøden i Bangladesh i 1974 der millioner av mennesker sultet. Yunus, som da var professor i økonomi ved Chittagong University, oppdaget at tradisjonell økonomisk politikk sviktet de som hadde størst behov for støtte fra systemet: «de fattigste». Et viktig poeng her er at den senere tids debatt om hvorvidt mikrofinansinstitusjoner, for eksempel Grameen Bank og andre, når de «fattigste» eller «fattige», er en debatt som handler om praksis og ikke om forutsetninger.

– Yunus' opprinnelige eksperiment med å låne ut svært små beløp til de som behøvde kreditt og som ikke hadde mulighet til å stille sikkerhet var banebrytende i sin grunnleggende antagelse, sier professor Rehman Sobhan, en framstående økonom i Bangladesh som også er formann for landets ledende økonomiske ekspertpanel, Center for Policy Dialogue.

Professor Sobhan, som tidligere også har vært styreformann i Grameen Bank, forklarer at man utfordret en tradisjonell, kommersiell utlånspraksis med røtter flere hundre år tilbake i tiden. I sammenhengen sosial og økonomisk endring, var Yunus' tankegang å finne en ny retning i arbeidet med å avhjelpe og kanskje gjøre slutt på fattigdom.

– De [de fattige] er verken late eller uintelligente. Ettersom de må slite for å få endene til å møtes, er de antakelig mer oppfinnsomme enn andre, har Yunus alltid sagt.

– Deres hindring er av strukturell art: mangel på kapital. På den ene siden nektes de kreditt fra kommersielle institusjoner, og på den andre siden krever de tradisjonelle pengeutlånerne så høye renter at de aldri kommer seg et skritt forbi ren overlevelse, sier Yunus.

Stor bank for små lån. I 1976 var det denne forståelsen og avvisningene fra lokale banker som førte til de første «mikrokredittene» i Jobra. Innen 1979 hadde Yunus' enkle idé endret livene til rundt 500 låntagere i andre distrikter.

Samme år innførte Bangladesh Bank, landets sentralbank, programmet hos syv statlige banker. I 1983, da prosjektet vokste til 59 000 låntakere ved 86 sentre, ble Grameen utskilt som en separat juridisk enhet. Siden da har veksten til Grameen Bank og ideen om «mikrokreditt» bare gått én vei. Yunus selv hadde sannsynligvis den største rollen i markedsføringen av ideen. Han er et klassisk eksempel på gammeldagse verdier som enkelhet og kunnskap kombinert med skarpsindighet. Han reiste over hele verden i mikrokredittens og Grameens tjeneste.

Fra 1983 og gjennom hele åttitallet og de tidlige nittiårene, utvidet Grameen Bank driften raskt mens millioner av dollar (nesten 150 millioner) tilfløt kassen i form av lån med gunstige betingelser og bevilgninger.

– I 1995 bestemte vi oss for å slutte å ta i mot givermidler. Den siste innbetalingen fra en giver fant sted i 1998, sier Dipal Chandra Barua, bankens assisterende direktør.

Nå klarer Grameen Bank seg selv ved hjelp av innskudd fra låntakere og sitt eget gjensidige fond. Og de offisielle tallene til Grameen Bank er nesten ikke til å tro: siden etableringen har banken lånt ut 5,7 milliarder dollar, hvorav 5,0 milliarder er tilbakebetalt.

Kollektiv endring. Selv om enkelte kritikere har stilt spørsmål ved Grameens tall, har den underliggende strukturen med «solidaritetsgrupper» som følger «16 avgjørelser» sikret en god tilbakebetalingsandel for utlånene – mot alle odds.

Selv om det er mange faktorer som er avgjørende for denne suksessen, finnes det også en viktigere

fortsetter neste side >>>

Gruppekoordinatoren **Sheuli Akter** er på vei til møtet i en av lånergruppene sine. 6,6 millioner bangladeshere har fått lån gjennom Grameen Bank.

tema: grameen bank

> **Bare Allah og jeg vet hva han har gjort for oss. Nå vet verden det også.**
>
> **Manzoora Khatun**, låntaker i Grameen Bank.

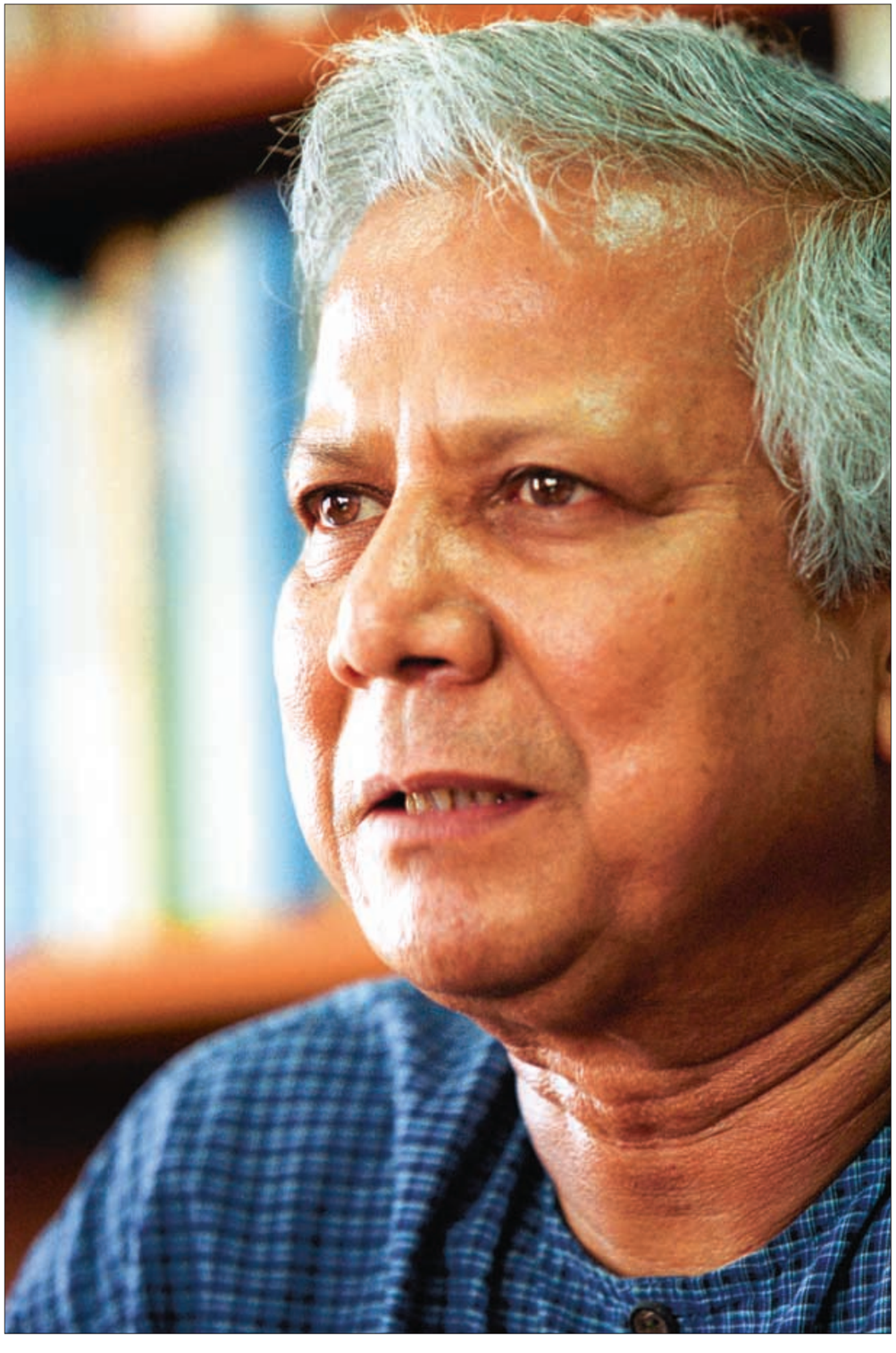

Fredsprisvinneren **Muhammad Yunus** har selv spilt en nøkkelrolle i å overbevise samfunnet om at fattige mennesker kan klare å holde orden på lån.

ALLE FOTO: G.M.B. AKASH

Medlemmer av en lånergruppe står utenfor kontoret sitt etter det ukentlige møtet.

Gruppens koordinator har i oppgave å holde orden på regnskapene over tilbakebetaling.

Yunus: – Selvhjelp er veien til fred

– Fredsprispengene skal brukes til å etablere forretningsdrift der overskuddet brukes på de fattige, forteller årets vinner av Nobels Fredspris, Muhammad Yunus.

• MAHFUZ SADIQUE

– Du startet med mikrokreditt, men siden har du stått i spissen for en rekke spennende tiltak. Har du planer om noen nye initiativer nå?

– For tiden er jeg svært engasjert i en idé som jeg kaller sosial forretningsdrift – «social business enterprise». Dette skal være forretninger rettet inn mot sosial velferd, men uten mulighet for profitt eller risiko for tap. I stedet for at eiere av bedriften tar ut en eventuell gevinst, skal dette spares og benyttes for videre ekspansjon. Fredsprisen på drøyt 1 million dollar skal i sin helhet brukes på slike forretninger.

– Som del av dette er det faktisk allerede planlagt to øyeklinikker, et i Bogra-distriktet nord i Bangladesh og et i Barisal i sør. Klinikkene skal stå ferdige i løpet av et år, og skal ta imot både velstående og fattige pasienter. De velstående må betale høyere priser, og disse pengene skal så brukes til å behandle de fattige.

Et annet større prosjekt jeg arbeider med er Grameen Danone Foods Ltd. Dette er et joint venture mellom Groupe Danone, den franskbaserte globale produsenten av næringsrike matvarer, og Grameen Group. Den første fabrikken ble høytidelig åpnet i Bogra nå 7. november av den franske landslagskapteinen Zinedine Zidane. Her skal det produseres «energi-yoghurt» for å gi babyer i Bangladesh bedre næring. Planen er at det skal etableres 50 slike produksjonsenheter, og at yoghurten skal markedsføres bredt. Slik kan en stor del av befolkningen få tilgang til næringsrik føde.

– Det er en fredspris, ikke en utviklingspris, du nå har fått. Hvordan ser du selv på sammenhengen mellom mikrokreditt, Grameen Bank og fred i verden?

– Mikrokreditt har nådd millioner av mennesker rundt om på kloden. Noen spør meg: hva er sammenhengen mellom dette og fred? Jeg har alltid sagt at freden undergraves der det er undertrykkelse eller en oppfattelse blant folk om at de blir undertrykt. Begge deler kan skape uro. Mange faktorer spiller sammen for å løse slike problemer, men å gi de undertrykte verktøy og mulighet til selv å komme seg ut av fattigdom og undertrykkelse er den virkelige veien til fred. Mikrokreditt og arbeidet til Grameen Bank og andre liknende organisasjoner spiller en avgjørende rolle for å sette folk i stand til å hjelpe seg selv, sier Yunus.

> **Å gi undertrykte mulighet til selv å komme seg ut av fattigdom og undertrykkelse er den virkelige veien til fred.**
>
> **Muhammad Yunus**, fredsprisvinner 2006.

>>> forts. fra foregående side

agenda: sosiale endringer. Noen av løftene bankens låntakere avgir under de ukentlige møtene ved sentrene viser dette: «Vi lover å sende barna på skolen», eller «Vi lover å ikke kreve eller betale medgift når døtrene våre gifter seg».

Med hensyn til bankens tilbakebetalingsmekanismer, er det trolig ingenting som er viktigere enn «gruppen» med fem medlemmer som alle låntakere må være medlem av. Hver av disse gruppene har et «kollektivt ansvar», i motsetning til den tradisjonelle forestillingen om individuelt ansvar. Dette har forblitt suksessens grunnstein.

Les mer om Grameen Bank på www.grameen-info.org eller en.wikipedia.org

Men forskere som Dr. Shamima Ahmed, professor i statsvitenskap ved Northern Kentucky University, har også rapportert om tilfeller der banken har konfiskert gjenstander fra kvinnelige låntakere som ikke har kunnet betale tilbake lån grunnet familieulykker eller naturkatastrofer: «...representanter for Grameen Bank har tatt tilbake det som lånet ble brukt til å kjøpe [...for eksempel et hus, en ku eller geiter], skriver de.

Men på ett sentralt punkt må selv de argeste kritikerne av mikrokreditt gi Grameen Bank rett. Mikrokreditt har gjort det mulig for millioner av kvinner på landsbygda å delta i økonomiske aktiviteter og i de fleste tilfeller innta en hovedrolle i forhold til familiens velferd.

Det globale toppmøtet om mikrokreditt i 2006 i Halifax, Canada mellom 12. og 15. november samlet de mest innflytelsesrike globale aktørene innenfor mikrokreditt. Et nytt mål ble framsatt: 175 millioner av verdens fattigste skal nås innen 2015. Men det gjenstår å se om Yunus og Grameen Bank, som har vært bjellesauen på mikrokredittens lange ferd fra Jobra til resten av verden, vil få oppleve drømmen om «å sette fattigdommen på museum».

Marium Begum åpnet sitt eget lille hønseri med startkapital fra Grameen. Nå har hun 2000 høner. FOTO: G.M.B. AKASH

GRAMEEN BANK

– Mikrofinans vil aldri nå de aller fattigste

• MAHFUZ SADIQUE

«Mikrokreditt er et utmerket verktøy som en overlevelsesstrategi, men det er ikke nøkkelen til utvikling», skriver Walden Bellow, professor i sosiologi og offentlig administrasjon ved University of Philippines og direktør for «Focus on the Global South», en forsknings- og interesseinstitusjon ved Chulalongkorn University i Bangkok.

Han hevder at begeistringen for mikrokreditt hos mange multilaterale institusjoner, for eksempel Verdensbanken, er en «virkelighetsflukt» fra fiaskoen til større makroøkonomiske tiltak de har satt i gang i utviklingsland.

«Sett fra litt avstand, kan mikrokreditt ses på som et sikkerhetsnett for millioner av mennesker som er blitt destabilisert som en følge av fiaskoen til strukturtilpasningspolitikken», skriver Bellow.

Begrenset effekt. Bellows kritikk trekker opp en bredere debatt om begrensningene til mikrokreditt som et virkemiddel i kampen mot fattigdom. Selv i Bangladesh stilles det spørsmål om mikrokredittens «mirakelkur» mot fattigdom virkelig fungerer i en større sammenheng.

– Ved å gi folk små lån, forblir de

tema: grameen bank

fanget i et liv med fortsatt fattigdom med kun små forbedringer. Dette gjør at viljen til å kjempe for større sosiale og økonomiske endringer forvitrer, sier Badruddin Umar, tidligere leder for statsvitenskapsavdelingen ved Rajshahi University og en av de mest respekterte på venstrefløyen i landet.

Mens optimistiske økonomer i politikkens sentrum ikke diskuterer spørsmålet, finnes det de som har tatt bladet fra munnen når det gjelder mikrokredittens begrensninger. De hevder at små lån gjør utsatte kvinner avhengige av kreditt og at systemet gjør lite for å fjerne fattigdom.

– Mikrokreditt når aldri de som trenger det mest. De ekstremt fattige i Bangladesh, som utgjør nærmere 20 prosent av befolkningen, får ikke ta del i mikrokredittprogrammer, sier M.M. Akash, professor i økonomi ved Dhaka University.

Han kaller det en «fattigdomsfelle».

Tigger-program. Grameen Bank har sannsynligvis også innsett sine begrensede muligheter i forhold til de aller fattigste. I 2003 introduserte Grameen Bank Struggling (Beggar) Members Program – også kalt «Tiggerprogrammet» – som har forsøkt å ta tak i dette problemet ved å tilby lån til de som må ty til tigging.

I Bangladesh har mange endt opp med denne måten å livnære seg på etter å ha blitt utsatt for naturkatastrofer, skilsmisse, tap av familiemedlemmet som var ansvarlig for inntekten, arbeidsløshet eller handikap.

NORGE OG GRAMEEN BANK

- Norge begynte å støtte Grameen Bank i 1986 og fortsatte støtten fram til 1997 da Grameen Bank var selvgående.
- Totalt mottok Grameen Bank 400 millioner kroner norske bistandskroner i løpet av disse 11 årene.
- I 1997 ble selskapet Grameen Phone etablert ved hjelp av norske bistandspenger samt lån fra blant annet Verdensbanken og Asiabanken.
- Grameen Phone er et felleseid selskap der Telenor eier 62 prosent av aksjene.
- Selskapet tilbyr billige lån til landsbykvinner slik at de kan kjøpe mobiltelefon og starte sin egen telefonsentral.

Avleggere med profitt-motiv

• MAHFUZ SADIQUE

Grameen Bank hevder å ha en tilbakebetalingsandel på 98,85 prosent, men ulike kritikere har gjennom flere år sådd tvil om denne delen av suksesshistorien Grameen.

En artikkel i Wall Street Journal i 2001 skrevet av journalistene Michael M. Phillips og Daniel Pearl hevdet at Grameens offisielle tilbakebetalingstall ikke var nøyaktige og at de hadde et «tilbakebetalingsproblem». Med henvisning til offisielle dokumenter fra samme år hevdet Wall Street Journal at «19 prosent av lånene ikke var tilbakebetalt ett år etter forfall...(og) 10 prosent av alle lånene til banken ikke var tilbakebetalt to år etter forfall».

Jonathan J. Morduch, professor i offentlig politikk og økonomi ved New York Universitys Wagner School of Public Service ble sitert i artikkelen: «Grameens tilbakebetalingstall har aldri vært så gode som de har hevdet», skriver Morduch som har forsket på mikrokreditt i mer enn et tiår.

«Fordi Grameen har vært så kjent, er det ingen som har villet risikere å undergrave ideens renommé», skriver han.

Omstridte Grameen-tall

• MAHFUZ SADIQUE

SATKHIRA (b-a): I Bangladesh har hundrevis av Grameen-avleggere med et profitmotiv dukket opp. Grameen Banks egen suksess har slått tilbake på banken og blitt et problem. Grameen er ikke lenger enerådende innenfor mikrokreditt, selv i Bangladesh. Med høy tetthet av frivillige organisasjoner på landsbygda i Bangladesh hvorav mange driver mikrokredittprogrammer, er det blitt et «forretningsområde» med stor konkurranse.

– Det er så mange av disse reen(låne) personene nå. Selv om jeg har fortalt dem at jeg har tatt opp lån hos Grameen, kommer de hjem til meg annenhver uke. Jeg husker ikke engang hva alle heter, sier Shahjahan Ali, en fisker i Munshiganj upazilla i det sydvestligste Satkhira-distriktet.

Han har nylig tatt opp et tretrinnslån på 30 000 taka (cirka 2700 kroner) fra det lokale Grameen Bank-senteret for å kjøpe seg en ny båt.

Mikrofinans som forretningsidé har også bredt seg til privat sektor. Hundrevis av millioner av dollar har allerede funnet veien til fond som ganske enkelt fungerer som kommersielle operasjoner som gir vanlige bangladeshere små lån til høy rente. Verdens største kommersielle bank, Citibank, driver en framgangsrik mikrokredittavdeling i Bangladesh og i mange andre utviklingsland over hele verden.

Egeland møtte Kony

Fredsforhandlinger for Nord-Uganda i sneglefart

FNs nødhjelpskoordinator Jan Egeland møtte nylig den beryktede lederen for Lord's Resistance Army (LRA) i Sør-Sudan. Møtet fant sted under to uker etter at LRA og den ugandiske regjeringen ble enige om en ny våpenhvileavtale.

NORD-UGANDA

• TOR AKSEL BOLLE

Det er første gang den mystiske og fryktede geriljalederen har truffet en så høytstående FN-diplomat som Egeland. Ifølge BBC fant møtet sted i Ri-Kwamba, den ene av de to oppsamlingsleirene for LRA-soldater i Sør-Sudan. Egeland ventet i flere timer før Kony plutselig kom gående ut av jungelen sammen med en gruppe av sine soldater.

Kony håndhilste på Egeland og de to hadde en kort, men intens samtale. Etterpå sa Kony til de fremmøtte journalistene at de hadde diskutert de pågående fredsforhandlingene i Juba. Han sa også at han hadde bedt Egeland om å fjerne arrestordren Den internasjonale domstolen i Haag har utstedt på han, en domstol Egeland ikke har noen myndighet over.

Egeland karakteriserte møtet som nyttig og sa at han hadde understreket hensynet til sivilbefolkningen i Nord-Uganda og nødvendigheten av at LRA respekterte den nylig inngåtte våpenhvilen. Men han fikk ingen løfter om at tilfangetagne barn og kvinner skal bli satt fri, noe han tidligere har krevd av LRA. Tvert imot benektet Kony at LRA har slike fanger.

Ny avtale. En nye avtale mellom LRA og den ugandiske regjeringen ble signert i den sørsudanske byen Juba 1. november. Den gir LRA ytterligere en måned til å samle sine soldater i to leirer i Sør-Sudan. Her skal de innlevere sine våpen under internasjonal observasjon. Partene er også blitt enige om at soldater fra den ugandiske regjeringshæren til enhver tid skal holde en avstand på minst 15 kilometer fra de to oppsamlingsleirene.

FNs nødhjelpskoordinator sammen med LRA-leder **Joseph Kony** (helt til venstre) og Konys nestkommanderende **Vincent Otti**. Selv om **Egeland** betegnet møtet som nyttig, kom det lite konkret ut av det. FOTO: STUART PRICE/SCANPIX

Både LRA og ugandiske styrker er blitt beskyldt for å bryte den forrige våpenhvileavtalen, som ble inngått i august. LRA har ikke samlet sine soldater ved oppsamlingspunktene slik de lovet å gjøre, mens ugandiske styrker gjentatte ganger har inntatt posisjoner svært nære de to leirene.

Gjensidig mistro. De siste månedene har beskyldningene haglet mellom de to partene og mistroen har vokst. Men nå håper man at møtet mellom Egeland og den nye våpenhvilen kan bety framgang i fredsforhandlingene.

– Dette vil øke tilliten og styrke fredsprosessen, sa Ruhakana Rugunda, den ugandiske regjeringens sjefforhandler, til nyhetsbyrået Reuters da avtalen ble signert. Også LRAs talsmann var forsiktig optimist.

– Vi er veldig fornøyd med denne avtalen fordi den har ordnet opp i flere ting som skapte uro og bekymring for oss, sa Martin Ojul.

Men selv om fredsforhandlingene mellom LRA og Ugandas regjering nå tilsynelatende har tatt et skritt i riktig retning, er det fortsatt urolig både i Nord-Uganda og i Sør-Sudan. Ifølge en talsmann for forsvarsdepartementet i Uganda ble 14 ugandiske soldater nylig drept av væpnede menn tilhørende den etniske gruppen Karamojong i den nordøstlige provinsen Karamoja. Dette området har lenge vært svært urolig og mange er blitt drept i feider mellom klaner og kamper om kveg.

> **Dette vil øke tilliten og styrke fredsprosessen.**
>
> **Ruhakana Rugunda**, Ugandas sjefforhandler.

Må bekjempes. Ugandas forsvarsminister Ruth Nankabirwa mener dette siste angrepet representerer noe helt nytt.

– De har skiftet taktikk. Dette dreier seg ikke lenger om bander som stjeler kveg, men om krig mot ugandiske soldater. Jeg anser dem nå som fiender og vi vil bekjempe dem, sa Nankabirwa etter angrepet.

Mer debatt om sex og yrkesetikk

• GUNNAR ZACHRISEN

«DET FAGETISKE RÅDETS konklusjon er at det ikke er funnet noen kilder eller enkeltpersoner som støtter .... påstander om overgrep mot sårbare grupper i flyktningleiren.»

Det skriver Kirkens Nødhjelps ledelse i en kommentar til påstander som ble framsatt mot organisasjonen av tidligere KN-ansatt Hilde Jakobsen i et leserinnlegg i Bistandsaktuelt nr. 5/2006.

Innlegget fra KN finnes på Bistandsaktuelts nettsider www.bistandsaktuelt.no, sammen med svarinnlegg fra Jakobsen.

«Det er vurdert som utelukket at kjøp av sex kan ha foregått i selve campen eller inne i leiren, da forholdene var små og svært oversiktlige. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det kan ha skjedd kjøp av sex under en friperiode utenfor leiren. (...) Heller ikke har vi møtt påstander om at Kirkens Nødhjelp har et spesielt dårlig rykte i forhold til å overholde etiske regler. Men samtalene med det fagetiske rådet har avdekket eksempler på en ukultur med språk og holdninger i forhold til kvinner som ikke kan karakteriseres som annet enn sjåvinistiske og sterkt krenkende», skriver KNs generalsekretær Atle Sommerfeldt og fungerende utenlandssjef Elisabeth Mustorp.

Tidligere KN-ansatt Hilde Jakobsen mener på sin side at KN har misforstått deler av hennes påstander, siden hun ikke har hevdet at det foregikk overgrep «inne i flyktningleiren», slik KN skriver.

Jakobsen understreker også at hovedhensikten med hennes innlegg var å påpeke hvordan mellomledere i KN ikke hadde tatt hennes varsling på alvor, og hun mener at organisasjonen ikke i tilstrekkelig grad har gått inn i denne delen av saken.

«En Code of Conduct (yrkesetiske retningslinjer) som det ikke får konsekvenser å bryte, er lite verdt. Eller rettere sagt: den er verdt mer for de som vil dekke over overgrepene enn for de som vil gjøre slutt på dem. Om terskelen for å varsle er tilstrekkelig høy, kan mannlige uteansatte gjøre som de vil med vanskeligstilte kvinner i trygg visshet om aldri å bli rapportert, og attpåtil vifte med Code of Conduct når samtaleemnet kommer opp.», skriver Jakobsen.

Også saken fra Laos, der det har vært påstander fra urfolksaktivister om at lokale KN-ansatte har begått overgrep, blir kommentert av KN-ledelsen. Ifølge innlegget har KN nå utarbeidet en forbedret plan med tiltak i forhold til de ansatte og i prosjektarbeidet for å forebygge overgrep og for å bevisstgjøre kvinner og barn om deres rettigheter.

På Bistandsaktuelt nettsider finnes det også et innlegg (på engelsk) fra den tsjekkiske urfolksaktivisten Tomas Ryska fra organisasjonen United World of Indigenous Peoples. Han kritiserer granskingsrapporten i Laos-saken som han mener gir et for positivt bilde av KN-ansattes opptreden. «Noen kan komme til å anse dette som en hvitvasking», skriver Ryska.

Også student Åshild Austegard har kommentarer til denne saken i et innlegg på websidene.

(De omtalte innleggene ligger i www.bistandsaktuelt.no/forum i kategorien «Norsk bistand» under «Bistandsfag og yrkesetikk».)

DEBATT

Fredsprisen krever ny kompetanse

AV ANNE WELLE-STRAND OG LARS MOLDEN

debatt

DET VAR MANGE som ble overrasket over at fredsprisen i år gikk til en økonom og en bank som arbeider med mikrofinans. Ikke minst er det blitt undret over sammenhengen mellom mikrofinans og fred. Uavhengig av slike mer teoretiske betraktninger har pristildelingen skapt ny sosial realitet i spørsmålet om hvordan måloppnåelsen i bistand kan effektiviseres. Handelshøyskolers kompetanse kan vise seg å få en helt ny betydning for effektiviseringen av norsk bistand.

Det overordnede prosjektet er å skape bærekraftig utvikling ved beskjeden støtte til fattige enkeltindivider. Grunntanken er at økonomi er den fremste forutsetning for å skape politisk og kulturell selvstendighet. Mikrofinans har gitt særlig fattige kvinner tro på egen evne til å forandre sine livsbetingelser. De får konkret bevis for egen verdi og evne til å mestre. En enkel kapitalistisk ide gir motivasjon til handling og individuell resultatoppnåelse.

Om mikrofinanssuksessen fra Bangladesh skal lykkes som strategi også i andre utviklingsland, slår to utfordringer mot en: Det trengs ny, forskningsbasert kunnskap om hvorfor og hvordan mikrofinans lykkes, og ikke lykkes. I forlengelsen av dette behovet kommer spørsmålet om hvor slik forskningskompetanse finnes. Den andre utfordringen er studietilbud som kan gi kompetanse til dem som ønsker å anvende denne strategien i praktisk bistandsarbeid. Det kan være i offentlig eller privat bistandsadministrasjon i Norge og/eller det kan være som veiledere og tilretteleggere ute.

NÅR TENKNING og andre praktiske ferdigheter dreier seg om kapital, investering, renter og marked, kommer eksisterende kompetanse innen norsk bistand til kort. Slike kapitalistiske begreper har hittil knapt vært særlig politisk korrekt. Fredsprisen til mikronfinans-gründeren presser frem nytenkning om hva slik kompetanse mer konkret innebærer, og hvordan den kan tilegnes for dem som trenger den i bistandsarbeid.

(Innlegget er forkortet. Hele innlegget kan leses på www.bistandsaktuelt.no)

Anne Welle-Strand er professor og leder for Senter for utdanningsledelse ved Handelshøyskolen BI.
Lars Molden er masterstudent.

ØKOLOGISK LANDBRUK

Grønt eventyr i Nicaragua

Økologisk landbruk og samvirke har gitt tilflytting og økonomisk vekst

PANCASAN (b-a): – Her var det ekstremt mye fattigdom da det norskfinansierte bistandsprosjektet startet for 15 år siden. I dag tilhører de fleste lavere middelklasse med små og mellomstore gårder, forteller Julio Cesar Gomez Martínez.

• I NICARAGUA: LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Kunnskap om dyrkingsmetoder i tropene har gitt **Elida Samora Muños** og ektemannen bugnende resultater. ALLE FOTO: LIV R. BJERGENE

Martínez, som er leder for den økologiske landbruksorganisasjonen ADDAC, peker utover enorme områder med urskog og spredte jordlapper. I alle himmelretninger ruver grønne fjell.

– Her er vi omkranset av nasjonalparker. For å redusere presset på disse parkene har det vært viktig å lære befolkningen i området å drive tropisk landbruk på naturens premisser, forteller Martínez.

Han forklarer hvordan bøndene tidligere måtte svi av stadig nye landområder for å få dyrkbar mark.

– Etter fem år var jorda utpint. Da var de nødt til å brenne nytt land. Ved å spille på lag med naturen og tilføre jorda næring, slipper en dette, sier Martínez.

Økologisk oase. – Se her, her dyrker vi kaffe, der borte kassava og bak innhegningen der går kyrne våre, forklarer Elida Samora Muños stolt.

Sammen med mannen Rivera Sanchez flyttet hun hit til Pancasan-regionen, ved foten av naturparken og fjellet Pancasan, for sju år siden. I dag har ekteparet bygd en økologisk oase av en gård. På 135 mål rusler ni kuer og tre okser, 48 høner, to griser, to kalkuner, fem ender og to sauer. Rundt om på jordene dyrkes frukt, grønnsaker, kaffe, kassava og stekebanan. I en liten fiskedam spretter ferskvannsfisk, og bak huset sørger gass fra gjødseltanken for at gassblusset inne på kjøkkenet lyser med blålig flamme når Elida skrur på bryteren. To små kasser bestående av dyremøkk eller annet avfall samt mengder med mark, omdanner avfall til gjødsel. Det skaffer organisk gjødsel nok til hele gården.

– Vi kjøpte jord her fordi vi hørte at det var prosjektarbeid i området og bra forhold for landsbruksproduksjon, forteller Rivera.

FAKTA

- I 2005 var norsk støtte til Nicaragua på om lag 90 millioner kroner. I tillegg kommer støtte via norske frivillige organisasjoner.
- Naturressursforvaltning er ett av de største satsingsområdene for det norsk-nicaraguanske samarbeidet. I 2006 ble det bevilget omlag 15 millioner kroner til dette arbeidet.
- ADDAC er en forkortelse for Asociación para la Diversificación y el Desarrollo Agrícola Comunal – Forbundet for felles mangfold og utvikling i jordbruket.
- Så langt har ADDACs prosjekt for støtte til tropisk landbruk i Pancasan-regionen fått 13,2 millioner kroner fra den norske ambassaden. I 2007 vil organisasjonen få ytterligere 2,2 millioner kroner.

Den vesle grenda som for 15 år siden besto av 13 hus, har nå økt til mellom 80 og 100 hus. I et land hvor om lag 80 prosent av befolkningen lever for under to dollar om dagen, og hvor fattigdommen særlig på landsbygda er enorm, representerer de økologiske bøndene i ADDAC-prosjektet viktige unntak.

– Vi er selvforsynte med mat, forteller Elida og serverer oss kjøtt- og grønnsakssuppe laget på ingredienser fra gården.

14 timers arbeidsdager har gitt resultater. Elida forklarer at familien årlig har et overskudd på om lag 5000 cordobas (tilsvarende 1800 kroner) som de kan reinvestere.

– Denne positive utviklingen har ført til at vi har fått lån i banken, som vi så har betalt tilbake igjen, forteller Rivera.

Bevisst plantevalg. På beitet til kyrne er det plantet trær, laget små steinmurer og kantvekster for hindre erosjon og avrenning. Her har dessuten enhver vekst som oftest mange funksjoner.

– Dette er nicaraguansk svarttre, sier Martínez og peker på ett av trærne.

– Disse bladene inneholder mye nitrogen, og fungerer dermed som gjødsel. De kan dessuten brukes som dyrefôr. Av bladene kan en også lage økologisk insektmiddel. Røttene til treet blandet sammen med mais blir til rottegift. Trevirket er hardt og solid og kan brukes i byggeproduksjon og mennesker kan spise blomstene.

Martínez fortsetter gjennom jordlappene og peker på noen bønneplanter.

– Bladene til denne bønneplanten er ren gjødsel for jorda fordi de inneholder mye nitrogen. Planten har i tillegg et bønnefrø som ligner på soyafrø som mennesker kan spise.

Samvirke. Noen kilometer unna gården til Elida Samora Muños og Rivera Sanchez er arbeidere i ferd med å avslutte støpingen av en dyp brønn og å frakte reisverk til et bygg. Her skal det bygges et kjøletankanlegg, hvor 350 gårdbrukere i området skal kunne levere melka si. Samvirkeprosjektet finansieres av den norske ambassaden via ADDAC.

– Vi er i utgangspunktet 30 bønder som har gått sammen, forklarer Elida Samora Muños.

Målet er å kunne levere melk av en så høy kvalitet at større oppkjøpere i de større byene kan kjøpe melka. Da vil prisen til bøndene på melken kunne øke fra 120 til 180 cordobas for et 40 litersspann.

– Vi ønsker å utvide samvirketanken til også å omfatte kjøtt- og kaffeproduksjon, forteller Elida.

> **Vi er optimister og har tro på framtida. Her har vi et godt liv.**
>
> Elida Samora Muños.

På beitet til kyrene er det plantet trær, kantvekster og små murer for å hindre avrenning og erosjon.

Julio Cesar Gomez Martínez.

Framtidstro – må drive selv Organisasjonen ADDAC har gitt opplæring om økologi og landbruk i totalt 18 grender. Prosjektet som startet med 30 prosjektfamilier, har vokst til 500 familier. Organisasjonens engasjement i området er imidlertid i nedtrappingsfasen. Innen et par år vil befolkningen måtte klare seg uten den norskfinansierte støtten.

Bistandsaktuelt møter representanter for befolkningen i et forsamlingshus. Her forteller de hvordan de i tillegg til samvirket har dannet et eget utdanningsutvalg, en egen kredittkomité og et eget innkjøpsutvalg.

– Når ADDAC etter hvert blir borte, så kan vi fortsette alene. Det vi gjør nå, er å bygge en samfunnsstruktur. Vi ønsker å være sterke, selvbergende og på den måten bedre levevilkårene for befolkningen, sier en kvinnelig representant for lokalbefolkningen.

Kvinnene i bygda har satt i gang et eget syprosjekt, hvor de syr klær på bestilling. Bygda har dessuten et eget næringsutviklingsprosjekt hvor 75 ungdommer har deltatt. Hensikt: Å skape arbeidsplasser for ungdom.

På spørsmål om hvilke videre framtidsdrømmer befolkningen har, svarer de i munnen på hverandre: eget bakeriutsalg, radiostasjon hvor bøndene kan annonsere varene sine, et eget kulturhus, lokalhistorisk museum for å vise gamle håndverksmetoder og kanskje at syprosjektet kan utvides til å bli en liten syfabrikk.

– Vi er optimister og har tro på framtida. Vi håper og tror at de tre barna våre også vil slå seg ned her på landsbygda. Her har vi et godt liv, slår Elida Samora Muños fast.

NICARAGUA

Ortegas løfter førte fram

Men nå starter jobben med å bedre hverdagen for Nicaraguas folk

Allerede i første valgomgang 5. november slo sandinistleder Daniel Ortega knockout på sine politiske motstandere. Nå har han fem år på å innfri løftene overfor fattigfolk, forsterke samarbeidet med sine sosialistfrender på Cuba og i Venezuela og samtidig opprettholde et godt forhold til USA.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Med 38 prosent av stemmene – ni prosentpoeng foran fremste utfordrer Eduardo Montealegre – vant Daniel Ortega med klar margin. Han unngikk dermed en vanskelig andre valgomgang. 16 år etter sin første presidentperiode gjeninntar derfor Daniel Ortega Saavedra (61) presidentstolen. Det skjer 10. januar neste år.

Forsonende samtaler. Da valgresultatet ble kjent, kalte Ortega sammen avtroppende president Enrique Bolaños og landets næringslivsledere til møte på bakrommet. Der forsikret han om at han er en annen president i dag enn under sin første presidentperiode fra 1985-1990.

– Vi tenker ikke på å foreta drastiske endringer i den økonomiske politikken, lovet Ortega ifølge avisen Herald Tribune under møtet med Bolaños, før han la til:

VALGRESULTATET

- Med 92 prosent av stemmene talt opp, viser resultatet følgende:
- 38 prosent til Daniel Ortega og FSLN (sandinistene).
- 29 prosent til Eduardo Montealegre og ALN (Alianza Liberal Nicaragüense).
- 26 prosent til regjeringspartiets kandidat José Rizo og PLC (Partido Liberal Constitucional).
- 6 prosent til Eduardo Jarquin og MRS (Movimiento Renovador Sandinistas).

10. januar inntar sandinistleder **Daniel Ortega** for annen gang presidentstolen i Nicaragua. FOTO: SCANPIX/AFP/MIGUEL ALVAREZ

– Men vi er nødt til å sørge for at hvert hjem, hver familie i Nicaragua kan leve et liv i verdighet.

Om lag 80 prosent av befolkningen i Nicaragua lever for under to dollar om dagen.

Ortega lovet Bolaños og næringslivet å skape arbeidsplasser, bygge videre på frihandelsavtalen med USA og opprettholde et godt forhold til storebrorlandet i nord.

Ortega lovet også å respektere den konstitusjonelle endringen han og PLCs leder Arnoldo Aleman fikk igjennom mens Bolaños var president – et forslag som begrenser presidentens makt og som trår i kraft når Ortega inntrer. Forslaget gjør dermed Ortega mer avhengig av kongressen.

Advarer mot jordokkupasjon. Ett av valgløftene til Ortega var utdeling av jord til de fattige. Den nyvalgte presidenten har nå gått ut og anmodet befolkningen om å respektere privat eiendomsrett.

> **Vi er nødt til å sørge for at hver familie i Nicaragua kan leve et liv i verdighet.**
>
> **Daniel Ortega**, nyvalgt president i Nicaragua.

– Ingen bør okkupere eiendommer, men respektere eiendomsretten. Utdeling av jord til fattige bønder vil foregå i ordnede former ved at staten kjøper jord for så å selge den videre i en kombinasjon med gunstige lånebetingelser, sa Ortega.

Han har nå bedt landets ordførere om å gi regjeringen en oversikt over hvem som trenger jord.

USA lover samarbeid. Da valgseieren var et faktum, gikk USA ut og lovet å samarbeide med Ortega så sant han følger demokratiske spilleregler.

– Vi respekterer det nicaraguanske folkets avgjørelse, uttalte talsmann for det amerikanske utenriksdepartementet Gonzalo Gallegos.

Tonen fra USA er dermed endret fra før valget, hvor blant andre USAs handelsminister Carlos Gutierrez i oktober sa at amerikansk bistand og handelsavtaler «vil bli satt i fare» dersom «anti-demokratiske krefter vinner fram» – med tydelig adresse til Ortega.

Sandinist-lederen kvitterte tilbake da valgseieren var klar med å si:

– Nicaraguas suverenitet har vunnet fram!

Castro og Chavez jubler. Ikke overraskende var sosialiststatene Venezuela og Cuba tidlig ute med å gratulere Ortega med valgseieren. Samtidig ønsket de sandinistlederen velkommen inn i gruppen av latinamerikanske venstreregimer, som en motvekt til USAs dominerende rolle i regionen.

– Ortegas seier fyller vårt folk med glede. Terrorist- og folkemordregjeringen i USA fylles samtidig med vanære, kunngjorde Cubas president Fidel Castro.

– I Latin-Amerika er det i ferd med å bli slutt på – for all framtid – å være bakgård for amerikansk imperialisme. Yankee – dra hjem!, uttalte Venezuelas president Hugo Chavez.

Så gjenstår det å se hvordan sandinisthøvdingen Ortega skal balansere forholdet til USA og samtidig pleie politisk vennskap med Chavez og Castro. Nibarnsfar Ortega skal ha uttalt at Frank Sinatras «My Way» er hans favorittsang. Nå kan han gjøre sangtittelen om til praktisk politikk.

hvem? hvor? hva i all verden?

1. Hvem er dette?
2. Hvilken politiker i Utenriksdepartementet har bakgrunn som ordfører i Fauske og utdanningsdirektør hos Fylkesmannen i Nordland?
3. Hva skjuler seg bak forkortelsen NEPAD?
4. Hvem vant presidentvalget i Brasil?
5. Hvilket år kom sandinistene til makten i Nicaragua for første gang?
6. Hvor finnes verdens største sykehus?
7. Hva slags yrkesbakgrunn har Nigerias leder Olusegun Obasanjo?
8. Hva heter broren til Fidel Castro?
9. I hvilket hav ligger Seychellene?
10. Hva heter Bolivias nye leder?
11. Hva er dagaa (i Tanzania)?
12. Er Saudi-Arabia et monarki?
13. Fra hvilket land kommer Chelseas stjernespiller Didier Drogba?
14. I hvilken verdensdel ligger Mauritius?
15. Hvilket kattedyr er verdens raskeste?
16. Hvilket land ble tidligere kalt Nyasaland?
17. Fra hvilket land kommer FNs generalsekretær Kofi Annan?
18. På hvilken øy ligger byen Jakarta?
19. Hvilket sted i Midtøsten er Jordens laveste punkt?
20. Hvilke er Indias to mest brukte språk i offisielle sammenhenger?

Svarene finner du på side 23.

Spørrespalten er laget av **Ba-Musa Ceesay.**

Får du ikke avisen hver gang?

– Jeg fikk ikke siste Bistandsaktuelt!

Dette er dessverre et utsagn vi hører fra tid til annen.

Årsaken kan være at to tredeler av opplaget av Bistandsaktuelt utsendes uten navnelapp, distribuert av avisbud. Dette er en noe raskere distribusjonsform enn B-postabonnement. Men det betyr samtidig at avisen leveres uten «navnelapp» – direkte til din kontor-, gate- eller boligadresse.

Dersom du har opplevd én eller flere ganger i år at enkeltutgaver av fagbladet ikke når deg, har du mulighet til å endre distribusjonsform fra avisbud over til et tradisjonelt postabonnement. Da vil du få en navnet avis i din postkasse. Har du trøbbel med abonnementet? Ønsker du å endre til postabonnement, så skriv til: adr-ba@norad.no.

Med vennlig hilsen
Gunnar Zachrisen, redaktør

Prøv en annonse i
bistands aktuelt
Tlf. 22 24 20 40

HUMANITÆR BISTAND

Politisk misbruk av humanitær nødhjelp

AV MORTEN ROSTRUP

kronikk

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes rb@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

Det ser ut til å være en økende tendens til angrep på humanitære hjelpearbeidere. Flere organisasjoner er rammet. I 2004 ble fem av Leger Uten Grensers medarbeidere drept i Afghanistan. Omstendighetene rundt er fortsatt ikke avklart og én person er fengslet. Kort tid etter drapene uttalte Taliban: «Organisasjoner som Leger Uten Grenser arbeider for amerikanske interesser og er derfor mål for oss». De kunne ikke ha tatt mer feil. Uttalelsen var likevel ikke overraskende. De siste årene har det vært en økende forvirring rundt humanitært arbeid.

Prinsippene om humanitær hjelp er nedfelt i Geneve-konvensjonene og skal sikre at de mest sårbare ofre for kriser og konflikter får livreddende hjelp raskt. Humanitær hjelp skal være upartisk og dermed utelukkende gis basert på behov uten noen form for diskriminering. Den skal være nøytral og ikke favorisere noen parter i en konflikt, og den skal være uavhengig av politiske, økonomiske, religiøse og militære målsettinger.

Den humanitære handling, som i sitt vesen er apolitisk, er likevel omgitt av politikk. Det er politikere som har definert rammevilkårene for humanitær hjelp i Genevekonvensjonene. Det er politikere og makthavere som har ansvaret for at humanitær hjelp blir respektert og muliggjort. Deres støtte er en forutsetning for hjelpens eksistens. Samtidig vil den humanitære handlingen kunne få store politiske konsekvenser hvis årsakene til den blir tatt alvorlig av politisk ansvarlige.

Til tross for de klare og generelt aksepterte prinsippene minker respekten for humanitær hjelp. Årsakene er flere. Politikere har i økende grad brukt humanitær retorikk i begrunnelsen for politisk/militære intervensjoner. Dette kom tydelig fram i en tale USAs tidligere utenriksminister Colin Powell holdt i forbindelse med invasjonen i Afghanistan. Han snakket også om hjelpeorganisasjonene som «part of our combat team» og som «force multipliers». Sammenblandingen ble total når flydropp av matpakker foregikk parallelt med bombingen, spesialstyrker gikk kledd i sivile klær, og det ble truet med stopp i humanitær hjelp hvis befolkningen ikke samarbeidet og gav opplysninger om mulige tilholdssteder for Taliban og Al-Qaeda. En krig ble i realiteten presentert som en humanitær operasjon, og nødhjelp ble brukt i felt for å oppnå politiske og militære mål. Norske politikere valgte samme ordbruk da de sendte norske soldater på «humanitært» oppdrag i Irak og Afghanistan. De var også tilsluttende til den «humanitære» krigen i Kosovo i 1999.

Samtidig har mange såkalte humanitære hjelpeorganisasjoner latt seg innordne under politiske føringer, ofte på grunn av en sterk økonomisk avhengighet til regjeringer og politiske institusjoner. De har i mindre grad kjempet for de humanitære prisnippene. I Afghanistan ble det etter hvert meget vanskelig å skille mellom humanitære organisasjoner som arbeidet helt selvstendig og uavhengig med nødhjelp, og de som arbeidet med gjenoppbygging på oppdrag for en stridende part i konflikten eller regjeringen i Kabul.

Resultatet ble at samtlige hjelpeorganisasjoner med vestlig tilknytning risikerte å bli betraktet som en del av alliansen, og slik fremstå som en del av fiendebildet til dem som motarbeidet okkupasjonen og de nye styresmaktene. Hjelpeorganisasjonene selv har derfor også et klart ansvar i den forvirringen som er oppstått i flere konfliktområder. Bildet kompliseres ytterligere idet noen hjelpeorganisasjoner bevisst tar politisk stilling i konflikter. De arbeider i felt side om side med nøytrale organisasjoner, og deres eksistens er med på å skape økt forvirring om hvem som er partiske og hvem som ikke er det.

En ren humanitær organisasjon skal *ikke* presentere politiske løsninger, den skal *ikke* utføre politiske handlinger, men eksisterer nettopp fordi politikken feiler.

Humanitær nødhjelp blir nå i økende grad brukt som et politisk virkemiddel både for å sikre fred, demokrati og kamp mot fattigdom, som en del av «krigen mot terror», og skillet mellom humanitær nødhjelp og langsiktig bistand/utviklingshjelp er bevisst søkt utvisket. Humanitær nødhjelp lar seg ikke forene med politikk eller å ta stilling i konflikter. Dette gjelder ikke bare når hjelpen blir brukt som et instrument i en «rettferdig» krig, men også når den inngår i en strategi for å oppnå andre politiske mål.

FN har selv vært eksponent for økende politisering. Sviket mot befolkningen i områder kontrollert av opprørsbevegelsene RUF under borgerkrigen i Sierra Leone (1999-2000) og UNITA under borgerkrigen Angola (1998-2002) er eksempler på hvordan FN ofret sin humanitære rolle til fordel for politiske strategier. I Angola våren 2002 etter inngått fredsavtale, ble vi vitne til hvordan hundretusenvis av mennesker fikk en svært forsinket nødhjelp som en følge av FNs forsøk på å spille en politisk rolle i fredsprosessen i landet. Forhandlinger om FNs politiske rolle utsatte rene nødhjelpsoperasjoner, og siden FN i Angola koordinerte de fleste andre hjelpeorganisasjonene, ble også de hindret i å yte rask hjelp. Leger Uten Grenser, som var uavhengig av FN-systemet, kunne imidlertid intervenere etter få dager, og dokumenterte en svært alvorlig sultkrise. Vi regner med at mangfoldige tusen døde unødvendig.

I 2005 så vi igjen, nå under en sultkatastrofe i Niger, at politiske overveielser hindret effektiv mathjelp til tusener av sultende fordi FN og myndighetene fryktet at gratis matleveranser ville virke uheldig inn på makroøkonomiske forhold og markedsmekanismene. Selv de aller fattigste sultofrene ble bedt om å betale for maten, noe som førte til at mange av dem sultet til døde. De hadde simpelthen ikke råd til å holde seg i live. Målet var å beskytte det frie markedet som på sikt skulle føre landet, det nest fattigste i verden, ut av fattigdommen. FN, regjeringen i landet og giverlandene maktet ikke å veksle fra en utviklingshjelptankegang til en nødhjelpsoperasjon. Filosofien var åpenbart følgende: La oss ofre noen tusen menneskeliv nå for et potensielt kollektivt gode i framtida. Nok en gang var vi vitne til at humanitære prinsipper, det å gi uavhengig hjelp til de nødstilte ene og alene ut fra behov, ble neglisjert.

Istedet for å ta lærdom av tidligere feil og skille FNs humanitære operasjoner klart ut fra de politiske FN-organene, ser FN nå ut til å velge den motsatte strategien. FNs humanitære operasjoner skal i *økende* grad integreres med FNs politiske målsettinger, og Generalsekretærens spesialutsending skal ha ansvar både for politiske aspekter og humanitære operasjoner. I tillegg ønsker FN strengere koordinering og kontroll over aktiviteten til andre hjelpeorganisasjoner. For tiden utvikles det en egen modell som skal forsterke FNs overordnede rolle. Innenfor forskjellige humanitære felt skal det settes opp «clustere» med en sentral koordinering.

Vi så i Angola våren 2002 hvordan en såkalt «effektiv» samordning i FNs regi faktisk bidro til at responsen på sultkrisen ble ytterligere mangelfull, nettopp fordi så mange andre organisasjoner var avhengig av det politisk drevne FN-systemet. I den nye reformen i FN blir det også lagt vekt på å føre humanitær hjelp sammen med langsiktig bistand. I utgangspunktet kan en slik tanke virke logisk, men igjen innebærer den en klar fare for at humanitære operasjoner tvinges til å ta mer hensyn til potensielt langsiktige gevinster enn de akutte, livsnødvendige behovene her og nå.

I tiden framover vil det derfor bli mer og mer viktig for en humanitær organisasjon å kunne operere uavhengig av FN-systemet. Det blir nærmest en forutsetning for å kunne operere ut fra humanitære prinsipper. Det er imidlertid interessant å se at de aller fleste hjelpeorganisasjonene støtter de nye initiativene fra FN, noen også i håp om å få en ledende posisjon i det nye systemet, men de fleste på grunn av finansiell avhengighet av FN og regjeringer som støtter opp om prosessen.

Den internasjonale Røde Kors Komiteen basert i Geneve (ICRC) har besluttet å stå utenfor hele denne prosessen, mens den Internasjonal Røde Kors Føderasjonen ser ut til å ville arbeide innenfor. Leger Uten Grenser kan ikke bli en del av dette systemet.

Det er interessant at den norske utenriksministeren Jonas Gahr-Støre tydelig innser at FN står overfor et stort dilemma og sier at FN også i framtida vil kunne få problemer med å oppfylle sine humanitære forpliktelser. Som han uttrykte i en debatt i politisk kvarter i NRK 25. oktober, er det derfor svært nødvendig at totalt uavhengige humanitære organisasjoner fortsatt eksisterer.

De få som ser ut til å bli igjen, er nesten utelukkende ICRC og Leger Uten Grenser. FNs ambisjoner om å koordinere og kontrollere all nødhjelp binder opp de aller fleste andre organisasjonene, som dermed lett kan bli politisk styrt. Siden de få strengt uavhengige organisasjonene som blir igjen tross alt har begrenset kapasitet, fører den nye utviklingen til at uskyldige sivile i mindre grad vil få humanitær nødhjelp.

En ren humanitær organisasjon skal *ikke* presentere politiske løsninger, den skal *ikke* utføre politiske handlinger, men eksisterer nettopp fordi politikken feiler. Leger Uten Grenser ønsker å provosere fram handlinger hos våre politikere for å ta fatt i årsakene til de problemene vi ser i felt. Hva som kjempes for, er såre enkelt: Det å hjelpe mennesker i en krise og redde liv, må bli respektert for akkurat hva det er – en enkel handling som springer ut fra våre medmenneskers akutte behov og vår humanisme. Intet annet.

Farinha (2 år) avbildet i juni 2002 på et sykehus i Angola drevet med støtte fra Leger Uten Grenser. Morten Rostrup mener FNs forsøk på å spille en politisk rolle i fredsprosessen i landet, hindret hjelpeorganisasjonene i å yte rask hjelp. FOTO: SCANPIX/AP, MARCELO HERNANDEZ

Morten Rostrup er tidligere internasjonal president i Medecins Sans Frontieres og forfatter av boka «Felt - ti år med Leger Uten Grenser».

TANZANIA

Redusert eksport etter kritiske filmer

AV VICTORIA BUHANZA, TANZANIA

Bistandsaktuelt har tidligere skrevet om de livsfarlige arbeidsforholdene i tanzanite-gruvene i Mererani. Nå tar filmen «Gem Slaves» opp hvordan tusenvis av barn arbeider i gruvene. FOTO: MWANZO MILINGA

sett fra sør

Victoria Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania

Fisk og mineraler er utpekt som to av Tanzanias viktigste eksportartikler. Nå har to kritiske dokumentarfilmer om nettopp fiskeeksport og utvinning av edelsteinen tanzanite skapt stor uro hos handelspartnerne i Europa og USA.

Det begynte med den Oscar-nominerte dokumentarfilmen «Darwin's Nightmare». Filmen tar opp eksporten av Nil-abbor fra Victoriasjøen. Den beskriver alle de sosiale problemer som preger byen Mwanza, som er knutepunktet for eksport av fiskefilet. Filmen antyder også meget strekt at det ukrainske flyselskapet som frakter fisk ut av Tanzania, har med våpen tilbake.

«Darwin's Nightmare» ble nylig vist på et møte for miljøjournalister i Øst-Afrika. Ifølge tidsskriftet for organisasjonen av miljøjournalister i Tanzania (JET) mente også de lokale journalistene at filmen var altfor ensidig, og ikke trakk fram noen av de positive sidene fiske og fiskeeksport gir lokalbefolkningen.

Tross prestisjetunge priser er «Darwin's Nightmare» likevel en smal film, som ikke har appell hos det store publikumet. Mye tyder dermed på at filmen, hvis den hadde blitt forbigått i stillhet, ikke nødvendigvis hadde påvirket fiskeeksporten fra Tanzania.

Men, mens verden forøvrig begynte å glemme filmen, klarer politikerne i Tanzania å få oppmerksomhet på elendigheten igjen. Først kritiserte president Jakaya Kikwete filmen i en tale i Mwanza juni. Deretter fulgte Mwanza-regionens parlamentsmedlemmer opp med kraftig kritikk av både filmen og regissør Hubert Sauper fra Østerrike.

Parlamentsmedlemmene fra Mwanza sier i en felles uttalelse at de på vegne av befolkningen i regionen ikke kan akseptere å bli nedverdighet av utlendinger som ikke ønsker det beste for landet. Filmens regissør beskyldes for å rive vekk livsgrunnlaget for den fattige befolkningen i Mwanza-regionen, der fiske er den viktigste levevei.

Parlaments medlemmene fra Mwanza sier de ikke kan akseptere å bli nedverdiget av utlendinger som ikke ønsker det beste for landet.

Parlamentsmedlemmene fra Mwanza sier inn i Tanzania igjen.

Filmen er også forbudt i Tanzania, men selges under disken hos enkelte selgere av piratkopierte dvd-er – på linje med pornografi.

Nå er også filmen «Gem Slaves» lansert. Denne gangen er det den stedegne edelsteinen tanzanite som får gjennomgå. Steinen utvinnes bare fra området Mererani i nordre Tanzania, og den årlige omsetningen er verdsatt til nær to milliarder kroner.

Filmen fokuserer på alle barna som arbeider i de farlige gruvegangene i Mererani. I filmen påstås det at over 4000 barn, helt ned i 10-årsalderen, arbeider i gruvene med svært lav betaling og under livsfarlige arbeidsforhold. Filmen er laget av FN-organisasjonen IRIN (Integrated Regional Information Network), og distribueres blant annet via IRINs hjemmeside. Allerede nå forteller tanzaniteselgerne i Arusha og Dar es Salaam at de merker nedgang i salget av tanzanite til turister. Store internasjonale oppkjøpere sier også at de er skeptiske til å være involvert i handel som bruker barn som arbeidskraft, og i USA har enkelte juvelerer midlertidig pakket bort all tanzanite.

Igjen reagerer offentlige instanser med stor indignasjon på en film som «sverter Tanzania». Det blir spurt om hvordan enda et internasjonalt filmteam får slippe inn i landet for å ødelegge for landets sårbare næringsliv. Paul Massanja, som er ansvarlig for mineraler i energidepartementet i Tanzania, sier at filmen om tanzanite inneholder en rekke feil som nå imøtegås. Han tilbakeviser at barn arbeider i gruvene, og forklarer at barn i perioder er engasjert i annen handelsvirksomhet rundt det travle gruvesamfunnet.

De to filmene viser både hvor sårbar Tanzanias eksportindustri er, og hvor såret tanzanianske myndigheter blir over kritisk omtale. Det er allerede blitt langt vanskeligere for utenlandske filmteam å arbeide i landet – uansett formål med filmprosjektet.

Gados verden

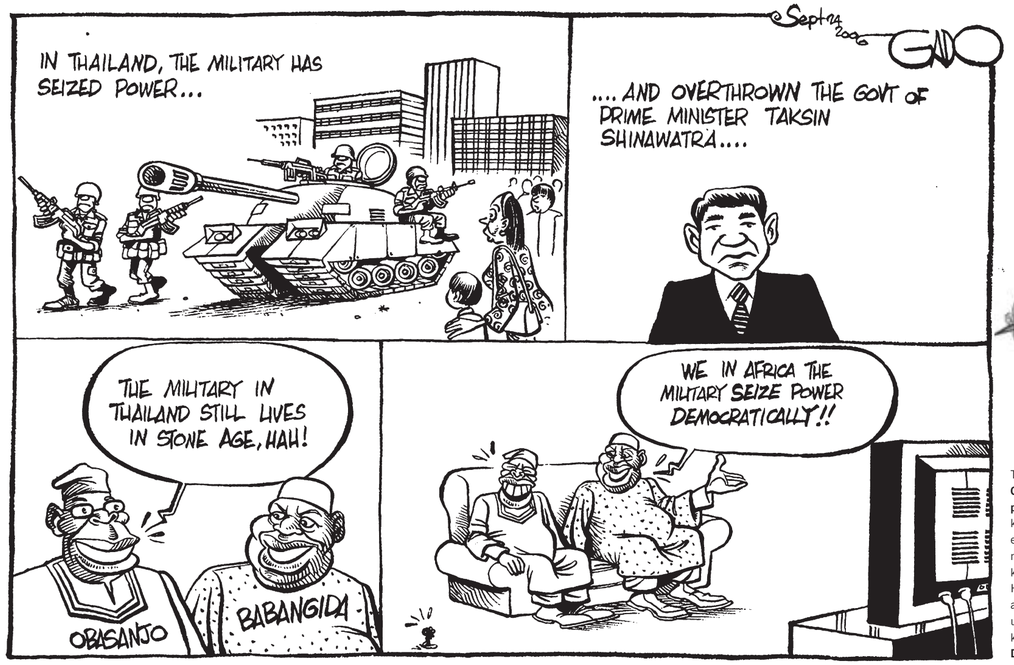

Tanzanianeren **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Journalister krysser sine spor

LITTERATUR

Ryszard Kapuscinski stiller i en klasse for seg når han beretter om sine reportasjereiser i Asia og Afrika. Han har gitt ut flere bokperler der han tar leseren med på ukjente stier og i møte med mennesker. Tekstene har alltid fascinerende miljøbeskrivelser og gjennomtrengende analyser av politikk og makt. For norske lesere er han tidligere kjent for bøker som «Keisaren – ein diktators fall», «Fotballkrigen», «Imperium» og «Ibenholt».

Denne gangen slår den polske journalisten og forfatteren følge med verdens kanskje første journalist og utenrikskorrespondent – Herodot, en mann født 480 år før vår tidsregning.

I likhet med Kapuscinski ville Herodot krysse grenser for å se hva som lå bak det kjente. Det var selve opplevelsen av å krysse grenser som var drivkraften. Mannen fra Lilleasia skrev ned sine opplevelser og fortellinger i detalj i et nesten ugjennomtrengelig bokverk som fikk tittelen «Historie». Dette var

bokanmeldelse

Ryszard Kapuscinski:
«Reiser med Herodot»
Oversatt av Ole Michael Selberg.
Aschehoug, 2006.

lenge før noen hadde tenkt på at mellomrom mellom ordene og et punktum i ny og ned letter lesningen. Tettpakket med endeløse rekker av bokstaver brettet han ut de mest blodtørstige krigsmetoder, sedvaner hos ulike folkeslag, kultur, religion, politikk, dyreliv – kort sagt alt han kom over når han stadig krysset nye grenser.

Kapuscinski var lokalreporter i en sensurert avis i Warszawa da han første gang fikk Herodots bok mellom hendene. Den unge journalisten hadde begynt å lengte etter å krysse en grense. Han får uventet sjansen til å reise for sin avis til India, en lengre reise enn han selv hadde hatt i tankene. Med som reisekamerat er Herodot. Den rollen skal han fortsette med gjennom Kapuscinskis reiser som korrespondent og forfatter inn i hjertet av så vel Afrika som Asia. Når journalisten får seg noen pauser, må vente eller sitter fast et sted der en aldri vet når neste buss eller båt kommer, så er det Herodot han tyr til.

Det er en fascinerende parallellkjøring Kapuscinski bedriver i sin bok. Krydderet er at han trekker fram sine første inntrykk av store land som India og Kina og konfliktland som Kongo. Han beskriver episoder han havner opp i med selvironi og følelser. Disse små glimtene inn i en korrespondents hverdag mens hjemmeredaksjonen utålmodig venter på siste nytt, er kostelig lesning. Kapuscinski ble ikke det journalistiske flokkdyret. Det utstyret og de reiseregningene som dette krever hadde ikke avisen hans råd til. Men det han rapporterte om rykket nok leserne hans nærmere mennesker, land og kultur – slik vi har hatt glede av i andre tidligere bøker.

Boka inneholder en rekke sitater fra Herodots nedtegnelser som både blir et historisk bakteppe til dagens reisende, men også refleksjon over fortid og nåtid. (For ordens skyld: Tekstene er oversatt og inneholder både mellomrom mellom ordene og punktum.) Hadde ikke Herodot skrevet og skrevet og skrevet, ville mye kunnskap ha dødd med ham, og reiserutene til Kapuscinski kunne lett blitt andre.

Denne litterære reisen med de to fremragende journalister ender i Halikarnassons i Lilleasia der Herodot ble født. To spesielle penner har bidratt til å pirre nysgjerrigheten, latt oss krysse noen grenser og kanskje fått med oss noe av det jeg synes blir et poeng i denne boka: Vi må vise større åpenhet overfor det vi ikke kjenner. Nysgjerrighet og respekt fører oss over flere grenser enn fordommer og intoleranse. Grensene må ifølge de to journalistene ikke stenge oss inne, men føre oss videre.

TONE BRATTELI

bistandsaktuelt

Frilanskontrakt

Bistandsaktuelt er Norges ledende fagblad om bistands- og utviklingsspørsmål. Bladets papirutgave har et opplag på 16.500 eksemplarer, mens webutgaven har i overkant av 30.000 besøk per måned. Utgiver er Norad.

Bistandsaktuelt har nå ledig 1 kontrakt for «fast frilans-journalist» (konsulentkontrakter) for året 2007 – med mulighet for fornyelse i ytterligere to år. Kontrakten vil være i størrelsesorden 500 timer.

Søkere uten utenriksjournalistisk erfaring vil ikke bli vurdert. Gode engelskkunnskaper, utdanning på universitets/høgskolenivå og dokumentert interesse for og gode kunnskaper om utviklings- og 3. verden-spørsmål er nødvendig. Det forutsettes deltakelse på ukentlige redaksjonsmøter og mulighet til å foreta reportasjereiser til samarbeidsland for norsk bistand.

Konsulenthonorar etter avtale.

Ytterligere opplysninger kan fås ved henvendelse til:
Redaktør Gunnar Zachrisen – e-post: gz@norad.no.

Kortfattet søknad vedlagt CV sendes primært elektronisk, ved å gå inn på Norads hjemmesider, www.norad.no/stillinger.
Søknader sendes sekundært per post til:
Bistandsaktuelt, Norad, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

CMI CHR. MICHELSENS INSTITUTT

Chr. Michelsens Institutt (CMI) er et frittstående og flerfaglig samfunnsvitenskaplig forskningsinstitutt med beliggenhet i Bergen. Med en stab på ca 40 forskere og en omsetning på NOK 55 mill er CMI ett av Nordens ledende miljøer innen utviklingsstudier og menneskerettigheter. CMIs virksomhet er i hovedsak rettet mot utviklingsland og består av forskning, utredning, rådgivning og institusjonssamarbeid. Instituttet har en bred kontaktflate mot samarbeidspartnere i Afrika, Asia og Midtøsten.

Vi har ledig en ny stilling som

ASSISTERENDE DIREKTØR

CMIs nye strategi «Forskning for utvikling og rettferdighet» setter ambisiøse mål for virksomheten og vi ønsker en styrking av vår administrasjon. Vil du være med og lede dette arbeidet?

For nærmere opplysninger og fullstendig utlysningstekst se www.cmi.no
Søknadsfrist **25. november 2006.**

Norad

Seniorrådgiver

Seniorrådgiver i Norad – Avdeling for Fred, likestilling og demokrati «FLID 06/34»
Søknadsfrist: 10. november 2006.
Se mer informasjon på www.norad.no/stillinger

Norge og aids i 20 år – hvor går vi herfra?

Norad har støttet arbeid med hiv og aids i 20 år fra 1986. Dette er en milepæl vi gjerne vil markere.
Gå inn på www.norad.no og meld deg på seminar på Håndverkeren 28. november.

Norad

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Eivind Engebretsen er tilsatt som seniorrådgiver på Norads evalueringsavdeling fra 23. oktober.

Bjørn Arnestad (60) er ansatt og har tiltrådt som direktør for fonds- og direkteinvesteringer i Norfund, Staten investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland. Arnestad har bred nasjonal og internasjonal yrkeserfaring fra industri, offshore/shipping og bankvirksomhet. Han har blant annet vært økonomisjef/ finansdirektør ved Elkems produksjonsbedrifter i Norge og England, finansdirektør i Stolt-Nielsen Seaway, administrende direktør i Kjøbmandsbanken, administrerende direktør i Union i Skien, arbeidende styreleder i Forestia, administrerende direktør i Norema, samt drevet egen konsulentvirksomhet innen ledelse og omstillingsprosesser. Arnestad er nå styreleder i industriselskapet Glamox.

Kanapathipillai Sivarajah er valgt som styreleder/daglig leder av den nylig dannede organisasjonen «Fisheries and Aquaculture Development Organisation». Organisasjonen er dannet av norsktamiler som engasjerer seg i rehabilitering og utvikling av fiskerisektoren nordøst i Sri Lanka. Organisasjonen vil bruke norsk kompetanse og erfaring i arbeidet. Sivarajah har arbeidet som rådgiver ved Fiskeridirektoratet (Region Troms) siste 20 år.

HiNT Høgskolen i Nord-Trøndelag

STUDIETILBUD

Internasjonalt arbeid, deltidsstudium

Har du lyst til å kvalifisere deg til en jobb knyttet opp mot internasjonale forhold? Vil du lære mer om menneskerettigheter, sikkerhetsspørsmål, å lære å takle media, ledelse og forhandling? Da er dette studiet noe for deg!

Studiet gir innsikt i de utfordringer og muligheter som ligger i det å leve og jobbe i en internasjonal kontekst, og kvalifiserer aktører innen hjelpe- og bistandsarbeid, nødhjelp, næringsliv og formidling.

Internasjonalt arbeid består av tre emner, hvert på 10 studiepoeng: Samfunnskunnskap, Menneskerettigheter og Kriser, konflikter og sikkerhet. Du velger om du vil ta ett eller flere emner.

SØKNADSFRIST: 01.12.06
STUDIESTED: Steinkjer
ORGANISERING: 2 samlinger à 2-3 dager pr. semester + nettstøtte
OPPTAKSKRAV: Generell studiekompetanse/realkompetanse
STUDIEAVGIFT: Totalt 20 000.- + semesteravgift
KONTAKT/ INFORMASJON: Gjermund Wollan, Tlf. 74 11 22 33 e-post: gjermund.wollan@hint.no
Elisabeth Hammer, Tlf. 74 11 20 31 e-post: elisabeth.hammer@hint.no

For mer informasjon, se våre nettsider: www.hint.no

HØGSKOLEN I NORD-TRØNDELAG
SERVICEBOKS 2501 • 7729 STEINKJER
TELEFON: 74 11 20 00 TELEFAX 74 11 20 01
E-POST: postmottak@hint.no

www.hint.no
HØGSKOLEN I NORD-TRØNDELAG
CICERO jn.

notis

Fengslet på ny etter Oslo-konferanse

• SYNNØVE ASPELUND

Den kongolesiske aktivisten Christian Mounzeo (bildet) snakket om åpenhet i oljeindustrien under EITI-konferansen i Oslo i oktober. Da han kom tilbake til hjemlandet ble han arrestert, beskyldt for å ha svertet presidenten.

– Fengslingen av Christian Mounzeo viser at det å jobbe som aktivist for mer åpenhet er et farlig arbeid. Vi ser igjen og igjen at trakassering brukes som et virkemiddel av myndighetene når de blir utfordret på åpenhet og innsyn, sier Mona Thowsen, koordinator for den norske Publish What You Pay-kampanjen.

Christian Mounzeo fronter Publish What You Pay i hjemlandet Kongo-Brazzaville (Republikken Kongo), som jobber for mer innsyn i pengestrømmene knyttet til oljeressursene i landet. Dette er ikke myndighetene spesielt begeistret for.

I Norge deltok han både på Publish What You Pay-konferansen, som samlet det sivile samfunnet, og på EITI-konferansen (Extractive Industries Transparency Initiative) som norske myndigheter var vertskap for. På talerstolen i Oslo Plaza, foran topp-politikere, næringslivsledere og organisasjonsfolk fra hele verden, snakket Christian Mounzeo om situasjonen i hjemlandet, og om hvor viktig det er at innbyggerne får vite hvordan inntektene fra ressursutvinning brukes i fattige land. Natt til mandag 13. november, ikke lenge etter at han hadde kommet hjem fra Norges-turen, ble Christian Mounzeo arrestert. I forhør er han blitt spurt om hva han snakket om på sin utenlandsreise og hva hensikten med turen var. Selv om han ikke har fått noen formell anklage, beskyldes han for å ha svertet presidenten.

– Det er fryktelig mange i Kongo-Brazzaville som har investert fryktelig mye i at det ikke blir åpenhet om oljepengene, sier Thowsen.

Hun mener Norge, som er en av pådriverne i det internasjonale EITI-arbeidet, må ta affære.

Svar
hvem? hvor? hva i all verden?

1. Kinas president Hu Jintao.
2. Statssekretær Anne Stenhammer.
3. New Partnership for Africa's Development.
4. Luis Inàcio Lula da Silva.
5. 1979.
6. I Soweto (Baragwanath Hospital).
7. Militær.
8. Raul Castro.
9. Det indiske hav.
10. Evo Morales.
11. En fisk (som blant annet finnes i Tanganyika-sjøen).
12. Ja.
13. Elfenbenskysten.
14. Afrika.
15. Geparden.
16. Malawi.
17. Ghana.
18. Java.
19. Dødehavet.
20. Hindi og engelsk.

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 15. desember

Litt mer enn krig og katastrofer…

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

Nå 24.000 lesere!

X **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn
Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)
Postboks
Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evnt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

bistandsaktuelt
Norad,
boks 8034 Dep.,
0030 OSLO

siste

VISSTE DU AT...
Afrikanske land sør for Sahara i 2005 hadde en gjennomsnittlig økonomisk vekst på 5,6 prosent. Dette er den høyeste veksten på åtte år.

Kilde: Statsbudsjettet 2007

«Dumhet tolererer ikke kunnskap.»

Ordtak fra Angola og Namibia

Et annerledes folkehøgskoleår

Ungdom observerer bistand i praksis

MANAGUA (b-a): – Dette er et annerledes folkehøgskoleår, sier Mina Kristin Østbye (23) og Ragne Marie Mostad (23) – to av ti deltakere i Kirkens Nødhjelps utvekslingsprogram «Communication for Change». I tre måneder skal de bo og jobbe i byen Bluefields på Atlanterhavskysten i Nicaragua.

Justo Flores (11 år) er barnearbeider og selger bananer i Bluefields. Levekår for barn og unge i utviklingsland er noe av det deltakerne i Kirkens Nødhjelps utvekslingsprogram kan fortelle om til norsk ungdom.

FOTO: SCANPIX/AP PHOTO, ESTEBAN FELIX

UNGDOM OG BISTAND

• I NICARAGUA: LIV RØHNEBÆK BJERGENE

«Vi våkner klokka 03.00 av at nabohanen galer. Så er det spennende å se om det er vann i dusjen denne morgenen. Ute kjenner vi solen som steker, eller vi får oss en ny dusj av regntidens enorme vannmengder. Gatene sover aldri, rundt oss hører vi salsa- og reggaemusikk, uansett tid på døgnet. Vi er i Nicaragua, det nest fattigste landet i Mellom-Amerika etter Haiti», skriver Mina Kristin og Ragne Marie i det første reisebrevet fra Bluefields.

De to jentene jobber i organisasjonen Acción Médica Cristiana (AMC) – en av Kirkens Nødhjelps samarbeidsorganisasjoner som jobber med helseprosjekter.

«AMC jobber for eksempel med å gi informasjon om hiv/aids, grunnleggende helsearbeid og tiltak mot vold i hjemmet. De offentlige sykehusene er underbemannet, dårlig utstyrt, tettpakket og har lite medisiner. Vårt prosjekt består av å prate med ei gruppe barn på barne- og ungdomsskoler og å arrangere aktiviteter for disse. Barna er blitt plukket ut av lærere og rektor på skolene, og har ulike problemer», skriver de to.

Samler inntrykk. Mina Kristin og Ragne Marie er to av i alt ti elever ved Rønningen Folkehøgskole i Oslo som deltar i Kirkens Nødhjelps utvekslingsprogram. Medstudentene er nå i Etiopia, Sør-Afrika, Bangladesh og på Filippinene. Der skal de ti observere og sanke inntrykk hos KNs samarbeidspartner. Vel hjemme skal noen av erfaringene og inntrykkene fra uteoppholdet deles med norsk ungdom. Da skal de ti ut på én måneds informasjonsturné rundt om i hele Norge og foredra for blant annet elever i videregående skoler og for konfirmanter. På informasjonsturneen får de norske ungdommene selskap av deltakere fra land i sør.

– I løpet av oppholdet skal vi ta bilder, skrive ned erfaringer, ta opp lyd – alt for å kunne formidle inntrykk videre til ungdom i Norge, forteller Mina Kristin og Ragne Marie da Bistandsaktuelt møter dem i Managua et par dager før avreise til Bluefields.

– Vi har lært mye om landet og kulturen før vi kom hit. Jeg fikk likevel litt sjokk da jeg kom hit. Jeg trodde jeg visste hva fattigdom var, men ble likevel sjokkert over hvor store kontrastene mellom rike og fattige i Nicaragua er, sier Mina Kristin.

– Jeg har vært i Afrika tidligere. Men opplevelsen så langt er at Nicaragua er et veldig fattig land, samtykker Ragne Marie.

> **Mange av studentene fortsetter å jobbe med bistand også etter at året ved Rønningen er over.**
>
> **Kjersti Rogde Næss**, utvekslingskoordinator i Kirkens Nødhjelp.

I tre måneder skal **Mina Kristin Østbye** og **Ragne Marie Mostad** jobbe med barn og unge i byen Bluefields på Atlanterhavskysten av Nicaragua.

FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Ny bevissthet. – Vi forbereder ungdommene på at de alene ikke kan forandre verden. Men vi opplever at de kommer hjem med en ny bevissthet. Vi ser at mange av studentene fortsetter å jobbe med bistand også etter at året ved Rønningen er over, forteller utvekslingskoordinator i Kirkens Nødhjelp, Kjersti Rogde Næss.

Forberedende kurs ved Rønningen Folkehøgskole i forkant av kurset suppleres med ti vekttall i Global forståelse 1 ved Høgskolen i Oslo. Næss forteller at elevene dessuten gjennomgår kurs i kommunikasjon og informasjonsformidling.

– Elevene spiller en viktig rolle i Kirkens Nødhjelps årlige fasteaksjon hver vår. Her lærer de informasjons- og kampanjearbeid i praksis.

Påbegynt utviklingsstudium. Noen måneder ved Rønningen Folkehøgskole har gitt Mina Kristin mersmak.

– Jeg kan godt tenke meg å fortsette med utviklingsstudier og ta global forståelse 2 og 3. Det at utdannelsen vi begynner på her eventuelt kan gå inn i en bachelorgrad, gjør dette til en annerledes folkehøgskole.

– Jeg er allerede utdannet barnevernspedagog, men jeg tror at jeg kan få god bruk for erfaringene fra Rønningen og Nicaragua også i en jobb i Norge, sier Ragne Marie.

FAKTA

- «Communication for Change» er et samarbeid mellom Fredskorpset, Norges KFUK-KFUM, Rønningen Folkehøgskole i Oslo og Kirkens Nødhjelp.
- Programmet rettes mot ungdom mellom 19 og 25 år.
- Et tre måneders opphold hos en av Kirkens Nødhjelps samarbeidspartnere og et ti vekttallskurs i Global Forståelse 1 ved Høgskolen i Oslo inngår som en del av skoleåret.
- Ett skoleår koster om lag 40 000 kroner, inkludert kurs, studier, et tre måneders utenlandsopphold, samt kost og losji gjennom hele året. Studentene har rett til lån og stipend i Statens Lånekasse.
- Søknadsfrist: 1. april 2007.